Ը. ՏԱՐԻ 2368 ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 6 ՔԱՂՈՑ 4384 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1891 24 ՃԻՄԱԶԻԼ ԷՎՎԷԼ 1309 ՇԱԲԱԹ

40 ՓԱՐԱ

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՏԷ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Կ. Պոլիս

درعلیه ده غلطه ده نورادونکیان خانده آروك

قزته‌سی اداره‌سنه

Direction du Journal AREVELK
Galata, CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

40 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան գահեկան արժէք	150
» » Վեցամսեայ » »	75
» » Եռամսեայ » »	40
Օտար երկիրներու Տարեկան գնագ	56
» » Վեցամսեայ »	28
Ընտիր Թուղթի վրայ [illegible] Տարեկան	Օտ. Ոսկի 2
Դատաստաց Թղթատարի Տարեկան Վճարում	Ղրշ. 50

Խմբագրութ[illegible]

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Արեւելքի ներկայ համարը, բաց ի իւր սովորական նիւթերէն, կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ յօդուածները.

ՆԵՐՔՆԱՀԱՏԵՑՈՒԹԻՒՆ
Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
Հ. ՍԵՐ. ՏԵՐՎԻՇԵԱՆ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ
Գ. Ց. ՖՆՏՔԼԵԱՆ

ՊԱՏԱՌԻԿ. Ծովասէրն Ց. Գ.

ՔԱՌԱՀԱՏՈՒԱԾՔՆԵՐ. Երջանկութիւն—Գիշեր. Մ. Շ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՔ

Ցայգանուագ — ՊԱՏԱՆԵԱԿ
Փշուր ժողովրդական երգոց Ե. Պ.
ՄՈՒՐՈՒԱԾ ԺԱՅՌԵՐ
ԱԲ. Տ. ՑԱԿՈԲԵԱՆ
ԾՈՎԱՄՈՑՆ (Նորավէպ)
ԿԻ ՏԷ ՄՕԲԱՍԱՆ
ԱՍԴՐԱ (Գրական Վէպ Քարմէն Սիլվայի) Թարգմ. Թ. Թ.

Կը յիշեցուցնենք «Արեւելքը» ձեռքէ գնողներուն որ չմոռնան ներկայ թերթին հետ լրագրավաճառէն պահանջել նաեւ յաւելուածը որ անվճար թուղթի վրայ տպուած է։ Ամբողջին գինը 40 փարա։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 14|26 ԴԵԿՏ. 1891

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ՆԻՒԹԵՐ

ԼԵԶՈՒԻ ԽՆԴԻՐ ՄԸ

Հեռագիրն անցեալ օր ծանոյց թէ հելլէն կառավարութիւնը դիտողութիւն ըրեր է պուլկար կառավարութեան, Սոպրանիէին մատուցեալ օրինական ծրագրոյն վրայ, որ հանրային կրթութեան մասին զանազան տրամադրութեանց հետ, պուլկարերէնի ուսումը թէ պուլկար լեզուաւ ուսուցումը պարտաւորիչ կ'ընէ ոչ-պուլկար հասարակութեանց վարժարաններուն մէջ, ընդ որս յունական վարժարաններու մէջ։ Պ. Սթամպուլով խոստացեր է դարման տանիլ գործին։

Այն ծրագիրը հրատարակութեան տրուած չլինելով, որոշ չգիտենք թէ ի՞նչ է տրամադրութիւնն որ Պուլկարիոյ և Արեւելեան Ռումելիի յոյն հասարակութեան դիտողութեան առիթ տուեր է։ Պուլկարիոյ կրթական նախարարը պարզապէս ըսե՞լ կ'ուզէ թէ պուլկարերէնը պարտաւորիչ կերպիւ աւանդուի պուլկար իշխանապետութեան ամեն վարժարաններու մէջ, ո՛ր ազգին ալ պատկանին, կամ թէ աւելի՞ն կը խնդրէ։ այսինքն՝ կը յաւակնի՞ ոչ-պուլկար վարժարաններու մէջ ուրիշ ուսումներն եւս պուլկարերէն աւանդել տալ։

Մեր յոյն պաշտօնակիցք, Նեոլոգոս, Բանգարանդիոն-էլլին-էլլին, և այլք, երկու շաբաթէ ի վեր այս խնդրոյ վրայ կը գրեն, յունարէնի կարեւորութեան վրայ չնչելով, նոյն իսկ Պուլկարաց յունարէն ուսնելու պէտքը բացատրելով, և Սոպրանիէին մատուցեալ ծրագիրը քննադատելով խմբագրականներու մէջ։

Երկրի մը բնակչաց համար նոյն երկրի տիրող լեզուն գիտնալ չահ մ'է միշտ։ Որովհետեւ Պուլկարիոյ և Արեւելեան Ռումելիի մէջ պուլկարերէնը գործածական լեզուն է, վարչական լեզուն է, դատական լեզուն է, այն երկրի բնակիչներուն համար, ինչ ազգէ որ լինին, պուլկարերէնի ուսումն օգուտ միայն կրնայ ունենալ։ Եթէ Պուլկարիոյ կրթական նախարարը կը պահանջէ միայն որ պուլկարերէն պարտաւորիչ կերպիւ աւանդուի անխտիր ամեն հասարակութեանց վարժարաններու մէջ, իւր պահանջումը չափազանց չի թուիր մեզ։ Պուլկարիոյ և Արեւելեան Ռումելիի մէջ Հայոց վարժարաններ ալ կան, և բնաւ տարակոյս չունինք որ հայ տղայք հոն պուլկարերէն կը սովրին, և աղէկ կ'ընեն սովրելով։ Ցունաց մասին, դիտելի է որ իրենց և Պուլկարաց միջեւ երկար ժամանակէ հետէ եկեղեցական և այլ վէճեր կային։ Առաջները Պուլկարք կը զրուցէին թէ Յոյնք կը յուսացնեն պուլկար տղայքն որք զանազան պատճառներով հարկադրեալ էին յունական վարժարաններ յաճախել։ Եկեղեցական իշխանութիւնն Ցունաց ձեռքն էր, դպրոցներ կը պակսէին Պուլկարաց, յունական գրականութիւն ու քաղաքակրթութիւն գերակշռէին քան պուլկարականն, և այս հանգամանաց մէջ երբ պուլկար և պուլկարախօս տղայք յունական վարժարաններ կը յաճախէին, ամեն բան յոյն լեզուաւ ունելով՝ ո՛չ միայն պուլկար լեզու և ազգային գրականութիւն չէին սովրեր, այլ նախակրթութեամբ ու յետոյ զգացմամբ յոյն կը դառնային։ Պուլկարական եկեղեցութեան Կայսերական Հրովարտակաւ հաստատումն այս կացութեան դարման տարաւ, և երբ Պուլկարք իրենց մասնաւոր ազգային վարժարաններն ունեցան, իրենց դաւակներ այլ եւս յունականութեան չդիմեցին։ Նոյն բանն զոր երբեմն Ցունաց երեսը կը զարնէին, կ'երեւի թէ ուրեք ուրեք, իրենց թեմական շրջանակներու մէջ, Պուլկարք սկսան ի գործ դնել յոյն տղայոց վրայ։ Կամ դէթ Ցոյնք այնպէս կասկածիլ սկսան։ Իսկ Արեւելեան Ռումելիի մէջ, ուր Ցոյնք քիչ չատ թիւ մ'ունին, և Պուլկարիոյ մէջ, ուր յոյժ սակաւաթիւ են Ցոյնք, նոյն խնդիր կ'երեւի թէ սկսած է նորոգիլ պուլկարերէնի աւանդման մասին։ Ցոյնք իրենց կասկածներն յառաջ տանելով, կը վախնան զի մի՛ գուցէ պուլկար կառավարութեան նպատակ լինի տակաւ պուլկարացնել յունական նոր սերունդն որ կը բնակի հոծ և ստուարաթիւ պուլկար ժողովրդի մը մէջ։ Եւ յետոյ, Ցոյնք մեծ համարում չունին պուլկարական լեզուին ու գրականութեան վրայ։ Կը մտածեն թէ Ցոյն մը, նոյն իսկ յԱրեւելեան Ռումելի և ի Պուլկարիա, կարող է ապրիլ սոսկ յունական շրջանակի մէջ, մեծ պէտք մը չունի պուլկարերէնի, և եթէ ամենօրեայ տուրեւառի համար պուլկարերէն հասկնալ պէտք է, այնչափն ալ դրացնութեամբ և ամենօրեայ հաղորդակցութեամբ կրնայ սովրիլ, և չարժեր որ իւր դպրոցական շրջանին մէջ անով զբաղի, ժամանակ գողնալով Հոմերոսի և Դեմոսթենէսի չահագրգիռ ուսումներէն։ Պուլկարք ունի՞ն Հոմերոս մը, ունի՞ն Դեմոսթենէս մը, ի՞նչ անուն կրած է Պուլկարն որ Պերիկլէսի համապատասխանած լինի, կամ նոյն իսկ Պերիկլեան ոսկեդար մը ունեցա՞ծ են պուլկար լեզուն և դրականութիւնը։ Պուլկարաց իմացական զարգացման նկատմամբ Ցունաց զգացումն աւելի անտարբերութեան սահմանները կը չօշափէ քան հետաքրքրութեան։ Ցեղային հակառակութիւնն ևս բարդելով այս իմացական տարբերութեան վրայ, այն եղրակացութեան կուգանք որ պուլկար լեզուի պարտաւորիչ ուսումն յունական վարժարաններու մէջ խստելի կ'երեւի Ցոյներուն, մինչ պուլկարիաբնակ ուրիշ ոչ-սլաւ հասարակութեան մը պիտի թուէր իբրեւ պարզ տնօրինութիւն մը, պետական մտօք հասկնալի, և գործնականապէս այ օգտակար։ Ուստի, թէեւ կը հասկնանք յունական ընդդիմութիւնը պուլկարերէնի պարտաւորիչ ուսուցման դէմ յունական վարժարանաց մէջ, բայց իբրեւ անկողմնակալ դիտող մը դատելով, իրաւացի չենք գտներ, եթէ Պուլկարիոյ կրթական նախարարին պահանջումն հոդ կանգ կ'առնու։

Ուրիշ բան է եթէ այդ նախարար աւելի բան մը կը պահանջէ։ Ուրիշ բան է եթէ կը պարտաւորէ յոյն դասատուներն որ իրենց դասերը պուլկար լեզուաւ աւանդեն, նոյն իսկ պուլկարերէնի դասարանէն դուրս։ Եւրոպական քանի մը թերթեր այնպէս գրեցին իբր թէ ա՛յս իսկ է հզոր Սոպրանիէին մատուցեալ ծրագրոյն տարմադրութիւնն, և սա՛ռ դէմ դիտողութիւն ըրեր են նախ Փիլիպէի յոյն մետրապոլիտն և ապա Ռեթէնքի կառավարութիւնը։ Պուլկար կառավարութեան կողմէ այսպիսի պահանջում մը պիտի չհամաձայնէր ո՛չ մանկավարժութեան տարրական սկզբանց, ո՛չ օրինաց և քաղաքակրթութեան ընդհանուր ոգւոյն որ կը տիրէ Օսմ. Տէրութեան մէջ, ո՛չ իսկ դայնադրաց որք Պուլկարիոյ մէջ բընակեալ ոչ-պուլկար հասարակութեանց ինչ ինչ արտօնութիւններ կուտան։ Մանկավարժութեան կամ կրթական իմաստասիրութեան տեսակէտ ճշմարտութիւնն մ'է թէ տղայ մը ամեն բան իւր մայրենի լեզուաւ աւելի դիւրաւ կ'ուսնի քան օտար լեզուաւ։ Ցոյն և յունախօս տղայ մը ազատ պէտք է լինի իւր ուսումն յունարէն լեզուաւ ընդունիլ, եթէ կ'ուզուի որ դպրոցական շրջանի որոշեալ ժամանակին մէջ իւրացնէ ինչ որ պէտք ունի ուսնելու։ Բանադատել զնա օտար լեզուաւ մը սովրելու իւր ուսման առարկաներն՝ յետադիմութեան դատապարտել է զնա, կրթութեան բարիքը զլանալ է անոր։ Թէեւ միջին դարուց մէջ եւրոպեան ազգեր որոց մայրենի լեզուն չէր լաւներէն՝ կը հարկադրուէին լեզուական, գրական և գիտական շատ մը ուսումներ լատիներէնի միջոցաւ կատարելու, բայց փորձառութիւնը ցուցուց որ այսպիսի դասատիրակութիւն մը չատ ցան ցաւ արդիւնք կուտար, և չափազանց կ'երկարաձգէր դաստիարակութեան շրջանն։ Ուստի, երբ նոր ազգերն սկսան մայրենի լեզուն հիմ բռնել դաստիարակութեան, եւրոպեան ազգաց զարգացումն անօրինակ թռիչ մ'առաւ։ Նոր սերնդեր աւելի լաւ և աւելի շուտ սովրեցան շատ մը բաներ, և այսու խնայուած ժամանակը նորանոր ուսմանց կրցին յատկացնել։ Օսմ. Կառավարութիւնն այս ամենակավարժական կամ իմաստասիրական ճշմարտութիւնն ի վաղուց ճանչելով, իւր հպատակ ոչ-մահմետական ազգերուն ազատութիւն չնորհած է իրենց դպրոցներուն մէջ իրենց տղայքն իրենց մայրենի լեզուաւ կրթելու, որով հպատակ ազգութեանց դաստիարակութիւնը բեռ մը չէ եղած Տէրութեան վրայ, և չնորհիւ Օսմանեան Վեհապետաց բնածին լուսամտութեան, ըստ կարելւոյն յառաջդիմած և զարգացած են հպատակ ժողովուրդք։ Այս փառաւոր իրողութիւն, յորմէ Նոյն իսկ պուլկար ժողովուրդն օգտուած է մեծապէս, և երախտապարտութեամբ կը յիշէ անշուշտ, ի՞նչպէս չաղդէ Պուլկարիոյ կրթական նախարարին մտաց վրայ, և զինք ետ չկեցնէ հապճեպ անօրինութենէ մը, զոր կը պատրաստեն ողջմտութիւն և վեհանձն օրինակն դրացի մեծ Կայսրութեան, որոյ հովանաւորութիւնը վայելելու բարեբախտութիւնն ունի պուլկարական իշխանապետութիւնը։ Պարտաւորել ոչ-պուլկար հասարակութիւններն որ իրենց դպրոցներուն մէջ ամեն բան պուլկար լեզուաւ դաս տան, այնպիսի ծայրայեղութիւն մ'է յորմէ Նոյն իսկ ռուս կառավարութիւնը խոյս տուած է ցարդ։ Ռուսիոյ մէջ Հայք, օրինա՛լի համար, արտօնեալ են ամեն առարկաներն հայերէն սովրեցնել իրենց զաւակաց, միայն թէ պարտաւոր են ռուսերէն լեզու և ռուսական պատմութիւն ու աշխարհագրութիւն ևս աւանդել, բաներ զորս դիանալն արդէն անհրաժեշտ է ամեն ռուս-հպատակի որ կը բնակի Ռուսաստանի մէջ։ Արդեօք Պուլկարիոյ կրթական նախարարն, որ եւրոպեան համալսարանական կրթութեամբ օժտեալ անձ մ'է, կրթական խնդրոյս վրայ Նոյն իսկ ռուս կառավարութենէն դասեր առնելու կարո՞ղ մէկն է։ Չենք կարծեր, ուստի և չենք ուզեր հաւատալ այն տեղեկութեան թէ Սոպրանիէին մատուցեալ կառավարական ծրագիրն այսպիսի պահանջում մը պարունակէ։ Որովհետեւ ըսինք թէ Պուլկարիոյ և Արեւելեան Ռումելիի մէջ Հայոց վարժարաններ ալ կան, բնական է զի Հայք ևս չընդունին որ իրենց զաւակունք իրենց անիմանալի օտար լեզուաւ մը դատապարտին ունենալ ի՞նչ որ պէտք ունին սովրելու նախակրթարանի կամ բարձրագոյն նախակրթարանի մէջ։ Այս Հայք առարկութիւն պիտի չընեն սակայն որ իրենց աղաչք սովորական ուսմանց հետ պարտաւորիչ կերպիւ պուլկարերէն ևս սովրին, որուն պէտք կրնան ունենալ իրենց ամենօրեայ կենաց մէջ։ Ասկէ աւելին արդարացի դանդատ առիթ կուտայ, և չենք կարծեր որ պուլկար կառավարութիւնն, որոյ ան դամբ ամենքն ալ ուսեալ և հմտալսարանական մարդիկն են, այնչափ հակամանկավարժական ընթացքի մը մէջ դտնուելով դժգոհութեան առիթ տայ, երբ մանաւանդ Պուլկարիոյ միջազգային դիրքն այնպէս է որ աւելի հմտերանք քան հակակրանք չարժելու պէտք ունի, ներքուստ թէ արտաքուստ։

Քանի որ Պ. Սթամպուլով խոստացեր է դարման տանիլ գործին, կը յուսանք որ այս լեզուի խնդիրը կը կարգադրուի ամեն կողմերուն համար գոհացուցիչ կերպիւ։ Ակներեւ է թէ յոյն տղայք բան մը չեն կորուսներ պուլկարերէն ալ սովրելով, որ եթէ իրենց մտաց համար գրական զարդ մը չլինի,—կէտ մը որոյ վրայ Պուլկարք խնդիր կրնան յարուցանել, զի պուլկարէն իբրև պաւ լեզուաւ սլաւական գրականութեան ճոխ գանձերը կրնայ բանալ ուսանողին առջեւ,—բայց դէթ արտաքին քաղաքական կեանքի մէջ պուլկարերէնի ծանօթութիւնն օգտակար կրնայ լինել նոյն իսկ Ցոյներուն ի Պուլկարիա և յԱրեւելեան Ռումելի։ Ո՛չ եռաւոր ակներու է նաեւ թէ, Օսմ. Տէրութեան գովելի և քաջալերական օրինակին առջեւ, Պուլկարք ամեն տեսակէտով սխալ մը կը գործեն եթէ պահանջեն որ ոչ-պուլկար հասարակութեանց դպրոցներուն մէջ դասաւանդութեան լեզուն պուլկարերէն լինի անպատճառ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊԵՐ ԵՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Աւստրիոյ մէջ, երիտասարդ-չեհ կուսակցապետ Տքթ. Կրէկրի ճառն, որոյ վրայ կը խօսէինք անցեալ օր մեր առաջին քաղաքական հատուածին մէջ, սպասուած արդիւնքն ունեցաւ, Չեհերուն համար անպատասխան արդիւնք։ Երբ այն բանախօսութիւն Ֆրանչ Եոզեֆ Կայսեր ուշադրութեան ներկայացուցեցաւ, Ն. Վեհափառութիւն, որ նախարարութեան մէջ գերման անդամ ընդունելու դադափարին կ'ընդդիմանար ցայս վայր, այլ եւս չկամառակեցաւ, եւ գերման կուսակցութենէն անդամ մը անպաշտօն նախարար կարգեցաւ, իբրեւ խորհրդական նախարարութեան։ զի կուսակցապետներէն ոչ օք իրապէս նախարար կրնայ լինել, քանի որ Աւստրիոյ մէջ նախարարութիւնը կուսակցութիւններէ վեր դիրք մը պէտք է գրաւէ ըստ տիրող դրութեան։ Երիտասարդ չեհ կուսակցապետին ծայրայեղութեան հետեւանքն այն եղաւ որ Թաաֆֆէ կոմսին նախարարութիւնն հակաչեհ ուղղութեամբ քայլ մը առնուլ հարկադրեցաւ, գերման կուսակցութեան կը-թենելով, որուն հակառակ կը շարժէր ցայս վայր։ Ասոնք կը հետեւի նաեւ թէ Աւստրիոյ կառավարութիւնն յապաղալին պաւ տարբերն այնքան ոյժ պիտի չտայ։

—Ի մտոյ Վիեննայի մէջ պիտի հրատարակի գիրք մը, հեղինակութեամբ Սթէֆանի արհիդքսուհին, այրի կին Ռուտոլֆի արհիդքսին, որոյ եղերական վախճանը ծանօթի է։ Ֆրանչ Եոզէֆ Կայսր արտօնեց այս հրատարակութիւն, որ ի մէջ այլոց պիտի պարունակէ իշխանուհւոյն վերջին ուղեւորութեանց նկարագրութիւններ, մանաւանդ հարաւային Թիրոլի, և գծագրութիւններ զորս յօրինած է նոյն ինքն արհիդքսուհին, որ քաջ արուեստագէտ է։

—Փարիզի կոմսը, պետ Օրլէանեան արքայական տան Ֆրանսայի, վհատեր է ընտրական պայքարներէն, և որոշեր է ցրուել ընտրական օրլէանեան մասնախումբերը, զորս ի Ֆրանսա ունի ամենուրեք։ Փարիզի կոմսն համոզուեր է թէ դէմ առ այժմ Ֆրանսա չուզեր կառավարական փոփոխում կամ վերադարձ օրլէանեան իշխանութեան։ Բաց ասած, Արմենթրոնկեան դատն իւր վրայ չատ դէշ տպաւորութիւն ըրած է։ Ցայտնի է թէ Անգլիոյ թնդանօթի մեծ գործարանատէր Պ. Արմենթրոնկի ընտանեկան պարագաներէն մէկու մը կինը, Նարկին երդչուհի, Փարիզի կոմսին որդւոյ միայն հետ անվայել ընթացքի մէջ դտնուելուն համար, ամուսինը դատ բացած է յիշեալ կնոջ դէմ, ամուսնալուծում պահանջելով։

—Վերջապէս, Փարիզի կոմսը կը դադաի թէ Ֆրանսայի միապետականք իրենց դատին պաշտպանութեան համար ամեն ծախք իւր վրայ թողած են։ Փարիզի կոմսն, Անգլիոյ կլիմայէն դժգոհ, կը բաղձայ Ֆրանսա դառնալ իւր կորուսած հանգիստը գտնելու համար, և քաղաքական գործունէութենէ հրաժարելով, կը յուսայ հաշտութիւն դոյացնել Ֆրանսական կառավարութեան հետ, որպէս զի արդեղք չյարուցուի իւր վերադարձին, որ արդի օրէնքով անկարելի է։

—Ֆրանսացի բարերարուհի մը, Տիկին Պուսիքօ, չորս տարի յառաջ ութ միլիոն ֆր. կտակած էր Փարիզի ազգատաբնակ վարչութեան, անկելանոցի մը շինութեան համար։ Փարիզի լրագիրք կը հարցնեն թէ վարչութիւնն, որ չորս տարիէ հետէ դանձած է այդ գումար, ինչո՞ւ համար մինչեւ հիմա չի ձեռնարկեր անկելանոցին հաստատման։

—Ռուսիոյ կարգ մը նահանգաց մէջ տիրող սովուն առթիւ ուրեք ուրեք հակահրէական յայտարարութիւնք երեւցած են որք գիւղացւոց խեղճութեան առթիւ հրեայ տարրը կ'ամբաստանեն։

—Օմտուրմանէ փախած աւստրիացի միսիոնարն և երկու մայրապետները կը պատմեն թէ Խարթումի էմիրն իրենց մնունդ չէր տար, այլ կը թողուր որ աշխատելով ապրին։ Հ. Օր-

---

—)(121)(—

ԹԵՐԹՕՆ Ա.ՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԱՆՄԵՂՆԵՐ

ԺԻԼ ՄԱՌԻ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՈՄԱՐԻՆ ՄՕՏ

Եւ դիակին աչուքները գոգ կը զարժանան այս անցած դարձածէն և կը խնդրեն որ արդարութիւնն ի գործ դնեն իւրեն համար։

—Ապահովապէս բան մը ունին, կը մրմռայ Պարուլ։

Եւ կը զուարճանայ Նորէն ըսելով.

—Պարոն դատաւորը ճիշդ ուղղագրութեամբ նշանակեց իմ անունս։ Շատ կարեւոր է...

Եւ կը խնդայ, առանց պատճառը գիտնալու։

Ինք, դատաւորը, կուզէ որ աղէտ մը ի չիք դարձնէ զինքը։ Կը փափագի որ գետինը բացուի և զինքն ընկլուզէ։ Գէթ այս կերպիւ, այս ամենը գէշ երազ մը եղած կ'ըլլար... Արդեօք իրա՞ւ մոռացանկ մը չէ այս, ինչո՞ւ եկան զինք փընտրեցին։ Եւ ի՞նչպէս դիպուածն, անուղղակի դիպուածն, զինք պատժելու համար հոն բերած է այս տղան, այս մարդասպանը, այս Պարո՛ւյլն, իր զաւա՛կը...։

Եւ միտքը կը բերէ վերստին իր անցեալ սիրային արկածը։

Զքացուցած էր այս մանկամարդ մօր սիրտը։ Անձնասիրութիւնը, ծաղրելի դառնալու երկիւղը, ապագայի ձանձրոյթներու վախը, այս ամենը լքել տուած էին անզօր Մառի-Թերէզն։

Ո՛հ, շատ անգթէ եղած էր ինք։

Քիչ մը առաջ, Մառի-Թերէզ, պատժով սպառնացած էր իրեն։

Ձէր սխալեր։ Պատիժը սոսկալի էր։

Ի՞նչ պիտի ընէր այսքան անողորմ կացութեան մը մէջ։

Մառի Թերէզ և Միլպէրկ երբէք ճըշմարտութիւնը չպիտի խոստովանին։ Իրեն համար անձը նուիրելով՝ մայրը վսեմ էր եղած։ Միլպէրկ այս անձնուիրութիւնն ապարդիւն հանած էր։

Բայց դատաւորին պարտաւորութիւնը բոլորովին գծուած չէ՞ր։

Պարտաւոր էր այդ մարդուն հարցաքննութիւնը շարունակել։

Պարտաւոր էր դատարանին յանձնել զայն։

Եւ ասով կառափնատին յանձնել էր զնա։

Միլպէրկ կը սարսռայ։ Թաշկինակովը կը սրբէ իւր քրտնաթոր ձեռուքները։

Ցարտամ աղաչանք մը եւեթ կը գտնէ, զոր կ'արտասանէ առանց անոր վրայ մը-տածելու, գերբնական զօրութեան մը ուղղելով, վանդի լաւ կը զգայ թէ, այսքան եղերական վիճակի մէջ, մարդիկ բան մը չեն կրնար ընել իրեն համար։

—Աստուա՜ծ իմ, ա՜հ, Աստուած իմ։

Եւ յանկարծ իր սոսկումն ևս առաւել կը մեծնայ երբ կը լսէ Պարուլն, որ, ծայրայեղ կեղծաւոր, օգուտ կը քաղէ դատաւորին և ագարակապանուհւոյն յայտնի յուզումէն՝ Նորէն անոնց սիրտը չարժելու համար։

Եւ ի՞նչպէս անոնց սիրտը չարժել, եթէ ոչ պարզելով իւր մեծաւոր կեանքն, իր լքեալ կեանքն։

Կարծես իր չարանենգ խելամտութեամբ գուշակած է թէ այս մանրամասնութիւնք միայն կրնային ազդեցութիւն բանեցուցնել։

—Կը տեսնէք, Պարոն դատաւոր, կ'ըսէ թշուառականը կեղծանոյշ ձայնով մը, եւ աչուքները խոնարհաբար գետինն յառելով, պէտք չէ հարուածել ինձ նման խեղճ մարդիկը։ Երջանիկ կեանք մը չեմ ունեցած ես։ Նախ որ ոչ հայրս ոչ մայրս երբէք չեմ ճանչցած։ Շատ ցաւած եմ այս բանին վրայ։ Այնքա՛ն հաճոյք պիտի զգայի զայնս տեսնելով։

Եւ ձեռքը կուրծքին վրայ դնելով.

—Եթէ գիտնայիք սակայն թէ որչափ սէր ունիմ սրտիս մէջ անոնց նկատմամբ։ Շատ անգամ մտածած եմ անոնց վրայ։ Ինչո՞ւ լքեր են զիս։ Տղաքներն ասանկ անոնք անպաշտպան ձգելու չեն։ Գէշ կրթութիւն ընդունելու պատճառ կ'ըլլան։ Այն ատեն որո՞ւնն է յանցանքը։ Տղո՞ցն է որք պատասխանատու չեն, թէ ծնողաց որք իրենց ըրածին գիտակցութիւնն ունին։ Դուք, պարոն դատաւոր, դուք մեծցած էք մօր մը ձեռքով որ մեծ խնամք տարած է ձեզ։ Ձէք կրնար հասկընալ թէ ի՞նչ կեանք է իմինս պէս կեանք մը։... Ձէք գիտեր իսկ թէ վաղը հաց պիտի գտնե՞նք ուտելու։ Հետեւապէս, շատ անգամ անկարելի է փորձութեանց տակ։ Այնքան մարդիկ կան որ շատ ստակ ունին, եւ այնքան որք բաւական չունին։ Ես ալ փորձութիւններ ունեցայ, բայց դիմադրեցի անոնց։ Իսկապէս պարկեշտ եմ։ Եւ այս պարկեշտութիւնը ինկանէս է, որովհետեւ ոչ ոք այս մասին ինձ բան մը սորվեցուցած է։

Եւ վայրագ ակնարկով մը.

—Այո, պէտք է գթալ հէք լքեալներուն վրայ։ Անոնք շատ տխուր կեանք մ'ունին առանց իրենց չուրջն ունենալու մէկն որ ըսէ թէ կը սիրէ զիրենք։ Երբ գտնուին լքեալներ չարութեան մէջ գլուորած, այդ բանին համար պէտք չէ դատանոնք պատժել։ Մանաւանդ ծնողքները պէտք է պատժել։ Միթէ ճշմարտութիւնն այս չէ՞, պարոն։

Ստուգիւ, Հանրապետութեան դատախազը, ինչպէս նաեւ Մառի-Թերէզ չէին խաբուեր Պարուլի յայտնած այս զգացումներէն։ Գիտէին թէ իրենց առջեւ ունէին սոսկալի եւ անարգ ոճրագործ մը։ Զգուանօք, զեղուն սրտով կը լսէին զիրենք կակղելու համար անոր ըրած փորձերը։ Եւ սակայն անոր ըսած ամէն մէկ խօսքերէն, զորս կը թերադրէր իր նեն գութիւնը, իր կեղծիքը, զայնս կը շարժէր կ'արիւնոտէր անոնց խղճի խայթին խոցեալ վէրքը։

Այո, այո, ճշմարիտ էր այս ամենն։

Այս տղուն կեանքն ոլորալի կեանք մը եղած պէտք էր ըլլալ, առանց ուսի ժպտի, զուրկ մայրական գգուանաց քաղցրութենէն։

Ճշմարիտ էր, ոչ ոք իրեն չէր ցուցուցած բարիքը։

Ճշմարիտ էր, ոչ ոք չէր ցուցուցած նմա պատուոյ ուղիղ ճաման՝ խորշեցնելով զայն մոլութենէն։

Ճշմարիտ էր, բոլորովին յանցաւոր չէր, քանի որ մայրը և հայրը հոն չէին՝ առաջքն առնելու համար այնքան կանխահաս քստմնելի բնազդներու։

Ճշմարիտ էր, ամենէն աւելի յանցաւորը մա՛յրն էր։

Ցանցաւորը՝ նաեւ ամենէն առաջ՝ հա՛յրն էր։

Այս զզուելի բերնէն որ կը փորձէր սարսռալ, դողդղալ զսպուած հեծկլտուքով մը, ճշմարտութիւնը դուրս կ'ելնէր, բիրտ, ողբագին, անողորմ։

Եւ Մառի Թերէզ, սարսափահար, իր ակնարկը դէպ ի Միլպէրկ դարձուց։

Եւ Միլպէրկ, այս պահուս, Մառի-Թերէզին երեսը կը նայէր։

Իրարու միաք հասկցան։

Մառի-Թերէզի աչուքներուն մէջ, ոչ այլ ինչ բայց եթէ արհաւրալից տխրութիւն մը, որ խենդութեան կը մօտենար։

Բայց Միլպէրկի աչուքներուն մէջ ներողութեան պաղատա՛նք մը։

Անցեալն մէջ յանցանքը մեծ եղած էր։ պատիժը յանցանքին համարժէք էր։

Եւ Պարուլ որ լսած էր և կը դիտէր, կը խորհրդածէր։

—Սակայն կերեւի թէ հեռատեսէրն ինձմէ կը վախնայ։

Այն ատեն, անմիջապէս, կուզէ այս կացութենէն օգտուիլ։

—Անանկ չէ՞, պարոն, իրաւունք չունի՞մ։ Թափառաշրջիկ ըլլալը պատճառ մը չէ որ մարդ ոճրագործ ըլլայ... Թռչնոյ պէս անմեղ եմ։ և եթէ Պ. դատաւորը թոյլ տայ, հիմա պիտի դառնամ Շարլոյի քով ստակս առնելու։

Դատաւորն հաղիւ իմացաւ այս խօսքը։

Պարուլ կարծեց թէ կը հաւանի նա։

Ջարդարար ողջունեց նախ Միլպէրկը, յետոյ Մառի Թերէզը և ապա դուռն ուղղուեցաւ։

Իր վայրագ աչուքներուն մէջ փայլակ մը շողաց։

Անգամ մը որ դուրս ելնէր, անտառը պիտի նետուէր, յետոյ սահմանագլխէն պիտի անցնէր, Շարլոյէն առած դումարովը։

Եւ իր չուրջն անցած դարձածն այնքան տարօրինակ էր և այնքան անհասկանալի, որ միտքէն անգամ չէր անցուներ որ չպիտի յաջողի։

Արդէն դրան սեմին վրայ էր։

Միլպէրկ կը տեսնէ զայն։

Եւ այս պահուս ա՛լ իր որդին չէ՝ որ կը հեռանայ։ Մարդասպանն է որ խոյս կուտայ արդարութեան ձեռքէն։ Պայքար մը կը մղուի իր սրտին մէջ։ Պիտի թողո՞ւ զայն որ մեկնի։ Կամ թէ անոր համար ալ նոյնքան անողորմ պիտի ըլլա՞ն։ որքան եղած էր ժամանակին Մառի-Թերէզի համար, պատիժն ի գործ պիտի դնէ՞ր։

(Շարունակէն)

վայտեր իրեն ապրուստի միջոց ընտրած էր դերձակութիւն և ուստանաւորութիւն և երկոքին մայրապետք հայ կ'եփէին ու կը ծախէին։ Երեքին վրայ ալ հետքեր կան իրենց ինքնամեայ դերութեան տառապանաց։ Քաղաքական աշխարհէն իրենց ստացած վերջին լուրն 1882 թուականը կը կրէր, երբ արաբերէն լրագրէ մը իմացան Ալեքսանդրիոյ ծանօթ դէպքերը։ Խարթումէ երկու աւուր ճամբայ դէպի հարաւ գտան Ֆրանսացի թըղթակից Օլիվիէ Բէնի դերեզմանն, որ դերի ինկած էր Խարթումի մարդոց ձեռք, տկարութեան պատճառաւ ուղտէն վար ինկած լինելով, և զոր աւազին մէջ թաղած էին։ Օմտուրմանէ փախչելու համար, Հ. Օրվալտէր արաբ վաճառականի հագուստ հագած էր և մայրապետներն արաբ կիներու։

* * *

Հունգարիոյ եկմտական նախարար Պ. Վէքերլէ Վիեննա գնաց՝ Աւստրիոյ եկմտական նախարարին Տրթ. Շադայնպախի հետ խորհրդակցելու, թղթադրամը բառնալով մեսաղարամի չրջարերութիւն հաստատելու համար, որ երկար ժամանակէ հետէ միտքերը կը զբաղեցնէ Աւստրիոյ և Հունգարիոյ մէջ։ Խնդիրը լաւ մշակուած լինելով, պէտք եղած օրինական ծրագիրք ի մօտոյ պիտի մատուցուին երկուց երկրաց խորհրդարաններուն։ Այս գործողութիւն ի գլուխ հանելու համար, 300 միլիոն ոսկեդրամ ֆիորինի փոխառութիւն մը ի հրապարակ պիտի հանուի, Աւստրիոյ և Հունգարիոյ կառավարութեանց կողմէ երաշխաւորեալ։

—Աւստրիոյ կայսերական գերդաստանին մէջ ինքնութեան կը շարունակէ և ինչպէս հեռագրերէն գիտեն ընթերցողք, արդէն քանի մը զոհեր տարած է, որք սպոյ մէջ թաղեցին Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր գերդաստանը։

* * *

Ի Փարիզ կէս-պաշտօնապէս կը հերքուի այն լուրթէ Ֆրանսացի հիւպատոսք ետ կանչուեր են Պուլկարիայէ։ Միայն Սոֆիայի դրօթակատարը դադարեալ կը մնայ։ Խնդիրը դերիչման պետութեան որոշման ներկայացուած է։

* * *

Արժանթինի եկեւմտից բարուքման գործին համար Օսմ. կայս. Պանքայի տնօրէն Սըր Էտ. Վինսընթ հոն զրկելու խօսք կայ, ինչպէս ժամանակաւ Ռէյ-Էյի մէջ ալ իբրեւ զրոյց հրատարակուած էր։ Կ'ըսուի նաեւ թէ այս անգամ յեւրոպա ուղեւորութեան առթիւ պիտի բանակցի այս նոր պաշտօնին վրայ։

* * *

Խարիպին եկմտական խորհրդական Պ. Փալմըր և հանրային չինութեանց խորհրդական Պ. Կարսթին Թոխարէ (արեւելեան Սուտան) դարձան Գահիրէ, ռոգմանն և կալուածական տուրքի առթիւ իրենց ստանձնած պաշտօնն ի գլուխ հանելով։ Պ. Փալմըր կը տեղեկագրէ թէ ի Թոխարէ ընտիր հողեր կան որք մշակման կը կարօտին։ Բնիկ ժողովուրդը սակաւաթիւ է և մշակման ոգէտ։ Իբր 15,000 անգլ. արտավար հող ընդ մշակութեամբ է։ Պ. Փալմըր կը յուսայ այն հողերուն ոռոգման հոգ տանելով և ուրիշ տեղերէ բնիկներ բերելով և հոն բնակեցնելով, 100 հազար արտավարի բարձրացնել մը շակեալ հողին տարածութիւնն։ Այսպէս մշակեալ հողին առնուելիք տուրքեր Սուաքինի և Թոխարի գրաման ծախուց հաչուոյն պիտի անցուին, որք ծանր կուգան եգիպտական դանձուն եւ եկմտական վարչութեան հասոյթ չեն բերեր այժմ։ Պ. Փալմըր կը յայտնէ թէ թէ Թոխարի հողն եգիպտոսի հողին չափ բարեբեր է։ Մշակման համար ծանր տուրք պիտի չդնէ, որպէս զի ժողովուրդը քաջալերուի երկիրը մշակելու։

* * *

Պուլկար լրագիրք լաւ նշան մը կը նկատեն Վիեննայի լրագրաց այն լուրը թէ Ֆրանց Եոզէֆ կայսր, որուն խորհուրդ հարցուցած էր Պուլկարիոյ նախորդ Ալեքսանդր իշխան, արտօներ է զինք ընդունելու Սոպրանյէին քուէարկած 50,000 ֆր.ի տարեկան թոշակը։ Պուլկար կառավարութեան հաստատակ Տէրութիւն մը իր հպատակին այնպիսի թիլլուսութիւն մը պիտի չընէր։

* * *

Օսման Տիկմա դեռ ողջ է, և Պ. Փալմըրի չափ հաւնած լինելով Թոխարի հողին պատուականութեան, կը պատրաստուի եղեր նոր ոյժով մը վերստին գրաւել այն քաղաք և շրջակայ գաւառ։

* * *

Ինչպէս երկար ժամանակէ հետէ կը սպասուէր, Լոնտոնի հնագոյն մասնաւոր դրամատանց մին, Մուրիէթթատուն, որ հարաւ-ամերիկեան և սպանիական գործերէն շատ ՇՄասուած էր, բաժանորդական ընկերութեան վերածուած է, ձուլուելով «Հարաւ-Ամերիկեան դրամատան» հետ։ Մուրիէթթա տան երբեմնի առաջնակարգ վարկն այն ատիճան տկարացած էր որ առանց յայտնի սնանկութեան այսպիսի կարգադրութեան մը յանգիլն իրեն համար բարեբախտութիւն մը կը նկատուի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Քաղաքական ժողովն իւր անդամներէն Աւսսեան Մկրտիչ ու Բարամեան Տիգրան էֆէնտիներուն յանձնած բլլալով քննել և տեղեկագրել թէ Բերայի այժմու Թաղական Խորհուրդն ինչ պարագայից մէջ ընտրուած է, յիշեալ երկու էֆէնտիք երէկ Պատրիարքարան գնացին և իրենց յանձնեալ քննութիւնը կատարելէ յետոյ՝ խորհրդակցութիւն մը ունեցան Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր հետ։

Դատաստանական Խորհուրդն երէկ չկրցաւ իւր շաբաթական նիստը կազմել, մեծամասնութիւն չգոյանալուն պատճառաւ։

Ս. Յակոբայ տունին առթիւ, Սկիւտարի Ս. Խաչ թաղի երկաթ վարժարանաց հիմնադիր հոգեւոր Սերովբեան Տ. Յակոբոս Սրբազանի հոգւոյն հանդիսաւոր պատարագ և պաշտօն պիտի մատուցանէ վաղն առաւօտ եկեղեցւոյն քարոզիչ Դեր. Գրիգորիս եպիսկոպոս Այէաթճեան։

Յետ աւարտման եկեղեցական պաշտամանց, վարժարանին մէջ պիտի կատարուի ըստ սովորութեան նաև մի հանդէս ի յիշատակ հոգեւոյս Տ. Յակոբոս Սրբազանի։

Ինչպէս կ'երեւի ի տորև հրատարակեալ Յայտարարութենէն, յառաջիկայ յունուարէն սկսեալ Մաչ պիտի հրատարակուի իբր ազգային և գրական հանդէս, ընտիր տարրերէ բաղկացեալ գրագիտաց խումբի մը ձեռամբ։ Մաչի այս ձեւով հրատարակման լուրը տարակոյս չունինք թէ բերկրութիւն պիտի պատճառէ բանասէր ընթերցողաց։

Խմբագրութիւնն համակրանք կ'ողջունէ ազգային հնագոյն թերթին հրատարակութիւնն այսպիսի կարող անձանց ստանձնելն և կը մաղթէ ամեն յաջողութիւն Զօհրաբ, Հ. Աստուր և Կամարական էֆէնտիներուն որոց անուն ինքնին գրականն մըն է արդէն գրական այս նոր ձեռնարկի գտնելիք փայլուն յաջողութեան։

ՄԱՍԻՍ

Մաչ պիտի հրատարակուի 1892 ի Յունուարէն սկսեալ, երեք շաբաթն անգամ մը, իբր ազգային և գրական Հանդէս, քառածալ տասնեվեց երեսով, խմբագրական Ներայուն մարմնոյ մը կողմէ որոյ անդամք են։

ԳՐԻԳՈՐ ՁՕՀՐԱՊ (Խմբագրապետ)
ՀՐԱՆՏ ԱՍՍԱՏՈՒՐ (Տնօրէն)
ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

Ծանօթ գրագէտներու խումբ մը պիտի աշխատակցի Մաչին։

Տարեկան բաժանորդագինն է Պոլսոյ համար 20 ղրշ., գաւառաց համար 25 ղրշ., և օտար երկիրներու համար 6 ֆրանք։ Բաժանորդք իրաւունք պիտի ունենան ստանալու նաեւ տարեկան յաւելուած մը։

Իւրաքանչիւր թերթը պիտի ծախուի 40 փարայի։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան ի նպաստ կազմակերպեալ պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1892 յունուար 25/6 փետրվարի գիշերն ի Բերա։

Կարգադիր Մասնախումբը կազմուած է հետեւեալ կերպիւ։

Սարգիս էֆ. Կիւլպէնկեան Ախենապէր
Ահարոն » Մանուկեան Ախենապէր
Սեպուհ պէյ Մաքսուտ Գանիպէր

Անդամ

Արիկ էֆ. Ունճեան
Տիգրան » Կիւմիւշկէրտան
Մարգար » Ունճեան
Մկրտիչ » Մանուկեան
Վահրամ » Մանուկեան
Յովհաննէս » Թորոսեան
Յովհաննէս » Կիւլպէնկեան
Բարսեղ » Հալաճեան
Զարեհ » Տիլպէր
Գաբրիէլ » Նորատունկեան
Գրիգոր » Խորեան
Յովհաննէս Խան
Վահան էֆ. Լուսեան
Գառնիկ » Ֆնտգլեան
Կարապետ » Սըվաճեան
Մանուէլ » Շնորհքեան
Եկիսա » Զայեան
Միհրդատ » Նորատունկեան
Յարութիւն » Մոսոյեան
Միհրան » Շիրինեան
Հրանտ » Աստուր
Զարեհ » Շիշմանեան
Սարգիս » Թաշճեան
Սեպուհ » Տէմիրճիպաշեան
Պ. Ռօպէռ Լէվի
Էօթէն պէյ Ռարարօռ
Տիմիթրաքի էֆ. Եէնիտունեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԲԵՐԱ, 13 դեկտ.

Ծանր հիւանդութեամբ տառապեալ՝ վեց ու կէս շաբաթ առաջ հարկ եղաւ ինձ մտնել յանկելանոց Սրբոյն Յակոբայ ի Բանկալթի։ Այսօր ապաքինած լինելով՝ պարտք մը կը համարիմ յայտարարել հրապարակաւ որ շատ լաւ խնամուեցայ հոն և թէ ի մասնաւորի երախտապարտ եմ Մեծ. Տոքթօր Նուրիճան էֆէնտիի և ժրաջան Հոգաբարձուց սոյն բարեգործական հաստատութեան։

ՅՈՎՀ. Վ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԷՖ. ՄԷՐՍԱՄԷԹՃԵԱՆ
ՈՐԴԻ ՄԷՐՀԱՄԷԹՃԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐ ԱՂԱՅԻ

Հանգեաւ ի Տէր ի ծաղիկ հասակի 25 ամաց։

Ազգականք և բարեկամք կը հրաւիրուին յուղարկաւորութեան տխուր հանդիսին։ Վաղը, կիւրակէ, ժամը հինգին ննջեցեալն պիտի փոխադրի իւր բնակարանէն ի Սբ. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, Տէրէ փողոց, Օրթաքիւղ, ուրկից, յետ արարողութեանց, պիտի տարուի ի դերեզմանատունն Շիշլիի։

Ցիշատակն արդարոյն անմոռաց եղիցի։

Օրթաքէօյ, 14 դեկտ. 1891

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԷԿԻ ՍԵԼԱՄԼԸՔԸ

Սելամլըքի արարողութիւնը հանդիսաւոր կերպիւ տեղի ունեցաւ երէկ Հավիտիէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը, բաց կառքի մը մէջ բազմած, այդ մզկիթը գնաց, ուր ուրբաթու աղօթքը կատարելէ ետք, զօրահանդէսի մը ներկայ գտնուեցաւ։ Ապա, Ն. Վեհափառութիւն նորէն բաց կառքի մը մէջ բազմած վերադարձաւ ի կայս. պալատ։

Սելամլըքի հանդէսը դիտելու գացած էին՝ Արհիդուքս Լէոբոլտ՝ ընկերակցութեամբ իր հետեւորդաց, Աւստրիական դեսպան Պառոն տը Քալիչէ առաջին թարգմանին հետ, Ֆրանսական դեսպանն, չուեստական դեսպանն ու դեսպանուհին, աւստրիական հիւպատոսը, կինն ու որդին և այլ երեւելիք։

ՊԱՇՏՕՆԱԲԱՂԵԽՈՒԹԻՒՆՔ ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆՔ

Մուշ գաւառակի նախնական դատարանին ընդհ. դատախազի օգնական անուանեցաւ Վանայ առաջին հարցաքննիչ դատաւոր Նուրի էֆէնտի։

Եէնի Բազար գաւառակի ընդհ. դատախազի օգնական անուանեցաւ Էլպասան գաւառակի ընդհ. դատախազի օգնական Մէհմէտ Սատրդ էֆէնտի, և այս վերջինին յաջորդեց Եէնի Բազարի ընդհ. դատախազի օգնական Իսմայիլ Փեամիլ էֆէնտի։

Սալիսէի ատիճան տրուեցաւ կայս. անձնական Գանձուն նախարարու քննիչներէն Շէվսէտտին էֆէնտիի։

Երրորդ կարգի Մէճիտիէի պատուանշան տրուեցաւ քաղաքապետութեան առաջին երկրաչափ Մէհմէտ Ռէշատ էֆէնտիի։

Ի ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏ

Արհիդուքս Լէոբոլտ, աւստրիական դեսպան Պառոն տը Քալիչէ եւ Ֆրանսական դեսպան Պ. Քանպոն՝ երէկ Սելամլըքի հանդէսէն յետոյ պատիւ ունեցան Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու և արժանացան կայս. մեծարանաց։

ՀՈՑԿԵՐՈՑԹ

Երէկ դիւցազ, կայս. պալատան մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ չուեստական դեսպանին և Էլչիս պահակ չոգենաւուն սպայակոյտին։ Սեղանին ներկայ էին նաեւ Բարձր. Մեծ-Եպարքոսը, Բարձր. Սպարապետը և պալատական բարձրաստիճան պաշտօնատարք։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի օրը, Եկմտական նախարար Վսեմ. Նազիֆ էֆէնտի, Խազինէի Խասսայի պաշտօնատունն երթալով, տեսակցեցաւ կայս. անձնական Գանձուն նախարար Վսեմ. Փորթուգալ Միքայել էֆէնտիի հետ։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Անցեալ տարի Վիեննայի մէջ տեղի ունեցած հեռագրական համաժողովոյն կայս. կառավարութեան կողմէ եւս երկու պատուիրակներ զրկուած էին, Փափրի էֆ. և Բեթաքի էֆ.։ Այդ համաժողովոյն մէջ կատարուած բանակցութեանց տեղեկագիրն ստորագրուած բլլալով, ինչպէս ամեն տէրութեանց՝ նոյնպէս և օսմ. կայս. կառավարութեան զրկուած է։ Արտաքին գործոց նախարարութիւնը դայս հաղորդած բլլալով վերոյիշեալ երկու պատուիրակաց, անոնք եւս իրենց կողմէ տեղեկագիր մը պատրաստած են։

Սոյն երկու տեղեկագրեր մատուցուած են Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ

Կայս. կառավարութեան և Ռումանիոյ միջեւ կնքելի առևտրական դաշնագրի մասին մաքսային պայմանատարաց կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրն որ մաքսային վերատեսչութեան մատուցուած էր, ղրկուած է ի Բ. Դուռն։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

Սուրիոյ երկաթուղւոյն ընկերութեան և հանրօգուտ չինութեանց եւ առևտրական նախարարութեան միջեւ կնքուած և փոխանակուած պայմանագիրը դատական նախարարութեան ղրկուած էր վաւերացուելու համար։ Արդ, սոյն նախարարութիւնը վաւերացման դրծին աւարտած բլլալով, յիշեալ պայմանագիրը հանրօգուտ չինութեանց նախարարութեան դարձուցած է։

—Եաֆա-Երուսաղէմի երկաթուղւոյն ընկերութիւնը, սոյն գծին երկարաձգման ու չինութեան կանոնագրոյն տրամադրութեանց հակառակ չարժած բլլալով, հանրօգուտ չինութեանց նախարարութեան և տեղական իշխանութեան միջեւ բանակցութիւնք սկսած են, և Երուսաղէմի կառավարիչն ու սոյն գծին կայս. գործիչը քննութիւններ պիտի կատարեն եղեր, երկաթուղւոյն կատարելապէս չինութեան համար հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուելու նպատակաւ։

ԶԻՐԱԿՈՑԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զիրակոյի արուեստահանդէսին օսմ. պատուիրակաց յանձնաժողովը նախընթաց օր ի նիստ գումարուեցաւ ընդ նախագահութեամբ Հանրօգուտ չինութեանց նախարար Վսեմ. Թէվֆիգ փաշայի։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ

Այս աւուր Սոչի մէջ կը կարդանք։

Բուլկարի վիճակահանութեան մեծ պարգեւի ծանօթ խնդրոյն առթիւ կ'ըսուի թէ, Սեգրաք Զիրքինեան, որուն քովը կը գտնուէր վիճակահանութեան տոմսակը, իր քեռայրն ու խորհրդատուն եղող Զուռնաճեան Գէորգին հետ, գիւղերանց գացեր է ի Պազէ-գաբու սեղանաւոր Այճեան եղբարց տունն ի Պեշիքթաշ, և յիշեալ տոմսակը տասներեք հազար ոսկւոյ ծախեր է անոնց։ Այրճեան եղբարք ալ Վիեննա ղրկելով այդ տոմսակը, զեղչել տուեր են զայն և մեծ շահով ստակն առեր են։

Սեգրաքին ընկերը, Միրիճանեան, այս զրկանքն իմանալով, վստահութեան զեղծման դատ պիտի բանայ եղեր իր անհաւատարիմ ընկերոյ ինչպէս նաև Այրճեան եղբարց դէմ։

«ԹԱՕՐՄԻՆԱ» ՇՈՒՇԵՆԱԻԸ

Շիրայի առջեւ Թաուրմինա չոգենաւուն հետ բախմամբ ընկղմեալ իտալական Թաուրմինա չոգենաւուն ընկերութեան և մայրաքաղաքիս սուզակներու ընկերութեան մը միջեւ 1500 անգլ. ոսկւոյ պայմանագիր մը կնքուեր է, սոյն չոգենաւը շուրջն երեսն հանելու համար։ Սուզակներու ընկերութիւնը պէտք եղած գործիներով նաւուն ընկղմեալ տեղը գացեր է։

Բայց առաջին երկու փորձերը յաջողած չբլլալուն, ուրիշ մի քանի գործիներ եւս պիտի տարուին մայրաքաղաքէս։

ԴՈՐԹԱՒՈՐԱՑ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

Գործաւորաց կանոնագիրը պատրաստելու համար արքունի թղթանոցին մէջ գումարուող յանձնաժողովն իր տեղեկագիրը մատուցեր է ծովային նախարարութեան և թղթանոցի վերատեսչութեան։

ՍԿԻՒՏԱՐ-ԳԱՏԸՔԷՕՅԻ ԿԱԶԸ

Սկիւտար-Գատըքէօյի կազի ընկերութեան պայմանագիրն առանց ոևէ փոփոխութիւն կրելու, վաւերացուելով՝ յանձնուեր է ընկերութեան ներկայացուցիչ Պ. Պարճիլիի։

ԱՐԿԱԾ

Նախընթաց օր ի Բերա, Վենետիկ փողոց, իտալական հիւպատոսարանին նախկին պաշտօնեայներէն Պ. Քանոսի տան մէջ գտնուող կազի խողովակներէն մին պայթած բլլալով, կազարանի պաշտօնեայ մը կուգայ և կազին ծորակը քննած պահուն ձեռքը գտնուած աշտանակէն ծորակը կրակ կառնու։ պաշտօնեային երեսն ու մազերը կայրին, և դիմացի կողմը գտնուող Ցոքթ. Հոֆմանի տան մէջ կուղուոյն երկու կափարիչները կը պայթին։ բարեբախտաբար ուրիշ վնաս չէ պատճառած։ (Սոչոյ)

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Խասգիւղի Յունաց եկեղեցւոյն աւագերէց Տ. Եսայիմ այս գիշեր յանկարծամահ եղաւ։ Հանգուցեալը եօթանասուն տարեկան էր։

ԱՆԳԼ. ՆԱՒԱՏՈՐՄ

Անգլիական նաւատորմն, որ Լիմնի կղզին գացած էր, մեկներ է անտի։

ԱՐՄՏԻՒՔ

Շեղոտրա նահանգին Թուզ գաւառակէն արմտեաց արտադուման արգիլուած է։

Նախընթաց գիշեր, Բերա, Գալաթեանը Գուլլուղլ իտալահպատակ Անթոնիին տանը մէջ հրդեհ ծագելով, միայն այդ չէնքն այրեցաւ։ հրդեհին ծագման պատճառներուն վրայ ոստիկանութիւնը քննութիւններ կը կատարէ։ Հրդեհին պահուն, յարակից տան մէջ բնակող Մարի անուն կին մը, վրան ինկած այրած փայտերէն վիրաւորուեր է։

—Թեսալիոյ Քարաթէէնպուս անուն տեղը ոչխարաց հիւանդութիւն ծագած բլլալով, ներքին գործոց Նախարարութիւնը հրաման ըներ է Սելանիկի կուսակալութեան որ հիւանդ անասուններ ներս չառնուին։

—Ըստ տեղեկութեանՍպոգի, Սերէզի մէջ հովութիւն ընող տասնեվեց անձինք խումբ մը կազմելով՝ Զեկիրի Եուսուֆ աղային տունը մտեր, եւ անոր կինն ու քոյրը տանջանաց ենթարկելով՝ հոն գտնուած պատրաստ դրամն առեր ու խոյս տուեր են։ կատարուած խուզարկութեանց չնորհիւ, այս ուազակաց տասնեչորսը Թիմուր Հիսարի մէջ և միւս երկուքն ալ ուրիշ տեղերէ ձերբակալուեր են։

ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԲԵՐԱՑԻ

Ֆրանսական խումբն այս գիշեր առաջին անգամ բլլալով պիտի ներկայացունէ Բասթանեիի Բուվլէրի-Ռիւրիչանա քնարերգական տրամին Ֆրանսերէնը, (CHEVALERIE RUSTIQUE)

Ներկայացումը պիտի սկսի

ՄՕՆ ԻԶՄԷՆԻ (MON ISMENIE)

կատակերգութեամբ։

Վաղը, գեղեցիկ գներով,

Լ'ԱՄՈՒՐ ՄՈՒԼԼԷ
L'AMOUR MOUILLE

Վաղը գիշեր

ՄԻՍ ՀԷԼԷԹ (MISS HELYETT)

Ձեր ամավերջի գնումներն ընելէ առաջ, անպատճառ այցելեցէք Ֆրանսական ճարտարագործութեան ցուցահանդէսն Բիկմալիոնի վաճառատան մէջ, կալաթա—Սերայի վարժարանին դիմացը։ հոն պիտի գտնէք Ֆանթեզիի նիւթոց նորագոյն հրաշալիքները, կաղանդչիքի, հարսանեկան ուէրներու և սրահի զարդուց համար չափաւոր գիներով։

Բոլոր նիւթերուն վրայ գիները նշանակուած են։

Մեծ պէսպիսութիւն Մենդեան պատկերազարդ քարտերու։ 4—6

ՀԵՒԱՏԻՍԱԼՈՒՄՔ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԴՐՕԹԱԿԱԼԱՒՈՐԵՆԷՆ

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ԽՆԴԻՐՆ Ի ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՍՈՖԻԱ, 25։—Լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Սոպրանիէն ընդունած լինելով խնդրոյ ներքեւ գտնուած օրինական ծրագիրն, որով պուլկար լեզուին գործածումը կը հաստատուի իշխանապետութեան դպրոցներուն մէջ, նախարարաց խորհուրդը գումարուած է երկկ այս խնդրոյ վրայ մտածելու։ (Տե՛ս այս աւուր խմբագրականը)։

ՍՊՈՒՌՀԱԼԻՄ, 25 դեկտ.—Թագաւորը քանի մը օրէ ի վեր ինֆլուէնցայէ կը տառապի։ Դիշերը քիչ քնացեր է։

ՓԵԹԵՐՍԲՈՒՐԳ, 25։—Զարն ընդունեց Մէքսիկայի նոր դեսպանը։ Սարաթովի կուսակալ Բոսիշ զօրավար հրամատար արգեցաւ Դ. զօրաբանակին ի Մինսք։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂՈՒԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Գալաթիա, 14 Դեկտեմբեր

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՆՈՅ

3 տոկոս Լանտրայի վրայ	109 1/2
3 » Բարիզի »	23 05

Օսմանեան Քոնսոլիտէ

Երէկ երեկոյ գոց. [Մեկոց Դ. Սերի]	— —
Բերայի մէջ »	— —
Առաւօտուն բացուեցաւ »	20 03 1/2
Կէս օրին »	20 03
Թուվիլաթը Օսմանիէ երէկ երեկոյ	— —
» » ժամ 3ին	— —

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹԼԹՈՅ

Փոխառութիւն A. Սերի	— —
» B. »	— —
» C. »	20 03 1/2

ԲԱԺՆԵՏՈՒՄՔ

Մոսիէթէ ժէնէրալ	Անգլ. Լր.	4 26
Քրէտի ժէնէրալ	» »	8 12
Պանք տը Փարիզ	» »	4 36
Սօս. Շանժ. է վալէօր	» »	4 25
Ռէտի	» »	15 08
Թրամուէյ	» »	620
Բասմէլիի Երկաթուղի	Ֆր.	64 1/2
Բաճնեթաւղի Լավրիօմի	Գ. կ.	122

ՄՈԼՈՐԱԾ ԺԱՅՌԵՐ

Մոլորած ոչխար, մոլորած մարդիկ—հաղուագէպ և անսովոր չեն սոքա դժբաղդաբար։ Բայց այս արկածալից աշխարհիս վրայ կան նաև Մոլորած ժայռեր, որք դիտնոց մասնաւոր ուշադրութիւնն ու հետաքրքրութիւնը գրաւած են իրաւամբ, մանաւանդ վերջին տարիներս։

Ճամբորդն որ կը դեգերի Զուիցերի ծաղկազարդ հովտաց ու գեղաշունչ բլրոց վրայ, կը նշմարէ ուրեք ուրեք ժայռի անչափ անհեթեթ հատորներ։ Անուշադիր անցորդը կանգ կ'առնու թերեւս մերթ ընդ մերթ հիանալու համար միայն նոցա տարապայման զանգուածին վրայ։ և կ'ենթադրէ թէ անշուշտ մերձակայ լեռնէ մը փրթած են և իւրեանց ծանրութեամբ մինչեւ հոն գլորած ո՛ գիտէ քանի տարիներ կամ դարեր առաջ։ Մանրակրկիտ դիտումնք, սակայն, սոյն ժայռերը քննելով ստուգած են թէ սոքա բոլորովին կը տարբերին իւրեանց բազմաբնակ ու կազմութեամբ մօտակայ լեռներէն, ուրեմն չէին կրնար իջած բլլալ սոյն լեռներէն, այլ բեկորքն են բացական լեռանց, ուստի բաժնուած են և բուռն զօրութեան մը միջոցաւ այս հեռաւոր, մղոններով հեռաւոր վայրերը վարուած։ Ռօնի հովտին մէջ, զոր օրինակ, կամ Ժիւռայի բարձանց վրայ կան այսպիսի ժայռաձաւորք, որոց բազմաբնակութիւնն յայտնի է որոշակի թէ սոքա մասունքն չեն մերձաւոր դագաթանց, այլ եկած են նոյն իսկ Մոնպլանի շրջանէն։ Եւ անհամար օրինակներ կան այնպիսի։ Սոքա են ահա, իւրեանց սկզբնական դանգուածէն հեռացած սոյն բեկորքն, որ կոչուած են Մոլորած ժայռեր։

Այլ և այլ անուններ տուած է ժողովուրդը սոյն ժայռերէ ոմանց։ Մին կը կոչուի Փիւկլիմն (Աբօրի քար), որ Զիւրիխէն հեռի չէ, լճին մակերեսէն 140 մեթր բարձր բլուրի մը վրայ։ Իւր նախնական մեծութիւնը չունի այժմ Փիւկլիմն, շրջակայ բնակիչք շատ քար կտրած են անկէ իրենց շինութեանց մէջ գործածելու համար։ Տակաւին ունի վաթսուն ոտք բարձրութիւն, 72 հազար ոտք խորանարդ տարածութիւն, և 90 հազար կենտինար (իբր 6,750,000 օք.) ծանրութիւն։ Պէռնի մօտ կան երեք այսպիսի ահագին ժայռեր, որոց իւրաքանչիւրն ունի գրեթէ 61,000 ոտք խորանարդ տարածութիւն։ Նէշաթէլի մօտ կայ ուրիշ մը ազնիւ որձաքարէ, որ 50 ոտք երկայն, 20 ոտք լայն և 40 ոտք բարձր է։ «Գանկ» կոչուած ժայռն ունի 100 հազար ոտք և «Ճիւռան» որ բարձր բլուրի մը վրայ է, 161 հազար ոտք տարածութիւն։ Զուիցերացի բարեկամ մը, երիտասարդ դասատու մը, կը պատմէր ինձ թէ իրենց գիւղակին մօտ ալ կայ ժիւռայի մէջ մոլորած ժայռ մը, որոյ գագաթան վրայ կը սիրէին յաճախ բարձրանալ դասատուք և բազմթիւ աշակերտք դաշտային խնջոյքներ վայելելու, բնութեան չքնաղագոյն տեսարաններուն շրջապատեալ։ Նատ տեղեր մեր երկրին մէջ ալ կան նաեւ ստուար ժայռեր, որք իւրեանց տարօրինակ մեծութեամբն կամ ձեւով ալ և ալ անուններ ստացած են, ուրեմն գիւղեր ի Պօչիկանց քարն» կ'ըսէին մեզ յաճախ մեր մանկութեան ատեն, երբ ծոլ կամ անտասա բլլայինք։ Եւ ես կ'երթայի երբեմն պատկառանօք յառիլ այդ խորհրդաւոր ժայռին վրայ, որ մեր գիւղին, Պարտիզակի մօտ մեկուսի ճամբու մը եզերքը կը բարձրանայ։ Զուիցերի վերոյիշեալ ժայռերն անհամեմատ աւելի մեծ են անշուշտ, բայց կան շատեր որք յոյժ աւելի փոքր են, և մասնաւոր ուշադրութիւն չեն գրաւեր բնականաբար, երբեմն ցանցառ են, երբեմն մեծ ու փոքր խոշոր կոյտ մը կը ձեւացնեն խառն ի խուռն, իբր թէ ամբողջ լերան մը փլատակներն ունենար մարդ իւր աչաց առջեւ։ Այս ժայռերուն հետ կան նաեւ հողի, աւազի, խճի խառնակ կոյտեր, որք նոյնպէս հեռաւոր վայրերէ փոխադրուած են։

Ի՞նչպէս և ե՞րբ փոխադրուեցան այս կոյտերն, այս ժայռերն։ ի՞նչպէս մոլորեցան իրենց նախնական վայրէն մերթ 50—60 մղոն հեռու, և մերթ հովիտներէ ու սարէրէ, դետերէ ու լճակներէ անցնելով մինչեւ լերանց կողմերն ի վրայ բարձրացան։ Այս խնդիրը բնականաբար ընդ երկար զբաղեցուց խորհող միտքերն։

Որովհետեւ Զուիցերի լեռնային հեղղներն իրենց հետ կը գլորեն քարի կոյտեր, և տեղատարափ անձրեւներով երբեմն այնքան կ'ուռճանան, կը սաստկանան, որ կը կարենան մեծամեծ քարեր իսկ վարել իրենց թափովը, շատեր խորհեցան թէ այսպիսի բուռն հեղեղներ էին որ փոխադրեցին նաեւ յանցելումն մեր ներկայ Մոլորած ժայռերն։ ամէնի ահեղագոյն հեղեղներ՝ որ Ալպեանց բարձունքէն թաւալգլոր խուժելով հեռաւոր անկիւններ վարած են լերանց փլատակներն իւրեանց անդիմադարձ ուժգնութեամբ։

ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԱՌԱՔԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայրապետական գահակալ Գարեգին Բ-ի ընտրությունից հետո Արարատյան թեմի հոգևոր ժողովը, ինչպես հայտնի է, դիմեց Սուրբ Էջմիածնի Գերագույն հոգևոր խորհրդին՝ Արարատյան թեմի առաջնորդ ընտրելու խնդրանքով։ Գերագույն հոգևոր խորհուրդը, հաստատելով Արարատյան թեմի հոգևոր ժողովի ընտրությունը, Արարատյան թեմի առաջնորդ է նշանակել Գարեգին Սարգսյան Գարեգին Բ-ի անունով։

Նոր Առաջնորդ Գարեգին Սարգսյանը ծնվել է 1946 թվականին Գորիսի շրջանի Սարավանք գյուղում։ Ավարտել է Գորիսի միջնակարգ դպրոցը։ 1964-ից ծառայել է Սովետական բանակում։ 1968-ից սովորել է Գորիսի մանկավարժական դպրոցում։ 1971-ից սովորել է Գեղարքունիքի մարզային ֆինանսական բաժնում։ 1973-ից 1976-ի գարնանը աշխատել է Գորիսի ֆինանսական բաժնի գլխավոր հաշվապահ։ 1976-ի աշնանից սովորել է Սուրբ Էջմիածնի Գևորգյան հոգևոր ճեմարանում։ 1981-ի մայիսի 14-ին ստացել է քահանայական աստիճան։ 1981-ի հունիսի 14-ին ստացել է վարդապետական աստիճան։ 1981-ի հոկտեմբերի 4-ին ստացել է եպիսկոպոսական աստիճան։ 1981-ի դեկտեմբերի 6-ին նշանակվել է Արարատյան թեմի առաջնորդ։ 1982-ի հունվարի 1-ին ստանձնել է Արարատյան թեմի առաջնորդի պարտականությունները։ 1982-ի հունիսի 14-ին Գարեգին Բ կաթողիկոսի հրամանագրով նշանակվել է Արարատյան թեմի առաջնորդ։

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ-Ի ՀՐԱՄԱՆԸ

Գարեգին Բ կաթողիկոսի հրամանագրի համաձայն, Գերագույն հոգևոր խորհրդի նախագահ Գարեգին Բ-

ՔԱՐԼԷՆ ՍԻԼՎԱ

(Ն. Վ. ԵԼԻՍԱՒԵԹԻ ԹԱԳՈՒՀԻ ՌՈՒՄԱՆԵՍՈՑ)

ԱՍԴՐԱ

Շարունակութիւն ըստ Լիմբ. 7 Շաբաթաթերթին

36

ՕՐԱԳԻՐ ԱՍԴՐԱՑԻ

ՄՕՐՕՇԳԱ, 10 Նոյեմբեր

Ուրեմն՝ ա՞ռ է «տունն» բանձնին։ «իմ տունն» եմ, իմ սեփական տունն։ Ոչ, սկեսրոջս տունը։ Ցակամայից քրքջաձայն կը ծիծաղիմ երբ կը խորհիմ որ բոլոր կեանքս հոս պիտի սահին։ Զիւնեց, յետոյ անձրեւեց, եւ ասոնց յաջորդեց ամեն-ջերմ արեգակ մը, ամբողջ երկրին լիճ մ'է դարձած բոլոր ճանապարհք՝ ճահիճ մը ուր կառք կը խրին մինչ ի սեռն։ շատ զուարթ է։

Փոխոխութեան համար՝ քանի մը խօսք կը թաւալին սիկին մէջ և պատուհաններու տակ կուգան արածելու։ Մեծ շները՝ որ շնագայլի կը նմանին՝ կռուի կը սկսին և դիրար կ'ատամցեն զարհուրելի կաղկանձիւններով։ Ճամբուն երկայնութեան տողեալ կ'անցնին գոմէշներն անդրաջրհեղեղեան կենդանեաց նմանելով՝ իրենց կոր եղջիւրներով՝ իրենց տրամաթաւ սեւ ստեւով ժամերով դեռնին վրայ պառկած կենալնուն։

Նորէն կը սկսին ամպոտիլ երկինք։ հաւ կը թռչուին ջարդին առաջին շիթերը՝ մինչդեռ բաղերուն եւ սագերուն համար ճշմարիտ ոսնի օր մ'է։ Քանի մը լաներ պարզապէս հին բաց պարեգօտով մը դգեցեալ՝ եւ մշտակէ գլխարկով մը, մօրուին մէջ կը թաթախին, իրենց թուխ պղտիկ սրունքները մեսելով։ Եւ բոլոր ատն մէջ լսելի կ'ըլլայ սկեսրոջս ձայնը որ կը պոռայ՝ կը գոռայ։

Պուրտային կը մտածեմ՝ իւր քաղցր խաղաղութեամբ, իւր սիրուն ատնակինով, եւ հոն վերստին գտնուելու կարօտը կը սպանէ զիս։ Բոլ խոստացաւ ինձ զիս հոն տանելու ձիով անձրեւը դադրելուն պէս։ Վաղն է՝ ամրհամար հրէից միսն հետ խօսքի բռնուած՝ երկայն ճենճոտ պատմուճանաւ, թիլիթեռնակներն երեսաց երկու կողմէ վար երկնցած՝ եւ ազատեղի մուշտակեայ գլխարկով։ Հոսկէ կ'առնում սիտորի հոտը։ Ո՞վ սիտոր չհոտիր Ցուենը, գիւղը, գնչուք, ուսելիք։ Կարծես գըլխաւորապէս այնու կ'ապրին։ Այդ հոտն ինձ անպղթելի նոզկանք մը պատճառելուն՝ հաց եւ հաւկիթ միայն կուտեմ։ Ամէն կերակրէն կ'առնեմ, բայց ճարպի մէջ կը լողան։ անհնար է որ ճաշակեմ։ Սկեսուրս և Նատին այն ատեն ծուռ ծուռ երեսս կը նային։ Ահ եթէ տունն ստակ բերած ըլլայի՝ մոքէս ամէն անցածները կրնայի ունենալ։ բայց այնպէս ինչպէս եմ՝ փողոցէ գտածի պէս հետս կը վարուին։ Հապա երեկոյթները, գծնդակ երեկոյթները։ Սրահին մէջ ճրագ մը միայն։ բաստեռան վրայ կը բազմին, և մոտայի կամ գրաչեայ վրայ կը խօսին։ Անգամ մը փորձեցի ելլել երթալ գրելու պատրուակաւ։ այն փորձը կրկին չեմ սկսիր։ Ծխել վարժելու եմ, վասն զի երեքն ալ կը ծխեն։ Բոլ բերանը չբանար եւ ետուէ ետու մի ապեր կ'արձակէ։ Եթէ մէկն իմանայ կ'ուզէ թէ ի՞նչ է ձանձրոյթը՝ թող իմ տեղս գայ։ Մինչա խորհած էի թէ ամօթ է ձանձրանալը։ բայց հոս զբօսնելը նուաստանալ կ'ըլլայ։

Եւ ի՞նչ գործիք է այս երկու կանանցը։։։ Այնչա՜փ սուր, այնչափ հոգ։ Եւ նոցա ամէն բան տեսնելու եղանակն՝ այնչափ վեր ի վերոյ՝ այնչափ գռեհիկ։ Ինձ այնպէս կը թուի թէ այս երկրին օտար թռչուն մ'եմ՝ վանդակին մէջ փակեալ։ Այդ նշանակն աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ երբ դաշնակն հանի։ Զանոնք գրօսցնելու համար երգելու եմ՝ եթէ կրնամ այդ միայ ամպերուն մէջ։

Բան մը կայ զոր չեմ հասկնար։ Ի՞նչպէս կրցաւ Մօրօշ սիրել զիս։ Բնաւ չեմ նմանիր իւր մինչեւ ցայն վայր սիրած էակներուն։ Պաղատեցայ իրմէ որ գըգուանքներ չընէ ինձ այլոց ներկայութեան, անոնք կը խնդան, եւ ինձ անտանելի է այդ։ Ինչո՞ւ Սանտէր Մօրօշի պէս չէ։ Երբէք իմ հանգստութեանս համար վըստանգաւոր չէր ըլլար։ Ինչո՞ւ կեանքն այնչափ անուշ է ի Պուրտա որ բոլոր այն երկիրն ինձ գիւթիչ երեւցած է։ Ա՛հ. ինչո՞ւ։

Կ'ուզէի գիտնալ թէ Սանտէր ալ իւր անձին դէմ այդչափ բուռն՝ այդչափ տաք պատերազմ մը մղած է իւր զգացումնքը սանձահարելու համար։ Թերե՞ւս։ Մարկօ բան մը չկրցաւ պատմել ինձ։ զմեզ առանձին չթողուցին։ Այնչա՜փ սոսկում եւ թաղծութիւն կար իւր աչաց մէջ՝ երբ տեսաւ իմ այժմու տեղաւորումս։ Սիրելի հոգին ինձ խկոյն առաքեց մայրիկիս յարաբերեալին բոլոր կարասիքն՝ իմ յարկիս ընտանեկան երեւոյթ մը տալու համար։ Միայն մեր ննջարանը յարգ արեցի։ վասն զի Բոլ պէտք ունի քովի խցկին առանց որոյ պիտի չգիտնար ուր դնել իւր գրասեղանն և արկղն, եւ ոչ իրեն տեղացուցութեան եկած անձինքն ուր ընդունել։ Սկեսուրս շատ զարացաւ այդ սիրուն կահերը տեսնելով և զանոնք սրահի մը համար չատպանց գեղեցիկ գտաւ, այլ սենեկի՛ մը համար։ Ըսի թէ մայրս միշտ գործածած էր զանոնք, թէ անոնց փոշին ես կ'առնէի՝ ծառայից գործը չաւելցնելու համար։

—Դուն կը տեսնես երբ տղայք գան, ըսաւ։

Տղա՛յք, Տէ՛ր Աստուած, Տղայք պիտի ունենամ՝ հոս՝ այս տան մէջ։ Ոչ, այդ ահաւոր բանը պիտի չըլլայ։ Ինչպէ՞ս գանոնք դաստիարակելու եւ քաղաքակիրթ մարդիկ ընելու է։ Ո՛հ, ո՛չ, ո՛չ. տղայ չըլլայ։ Աստուած իմ, դու երբէք արարածոցդ վրայ իրենց կարէն վեր բեռ չես դներ։

Երէկ Նատինը սենեակս գտայ՝ թղթերս կարդալու զբաղեալ։ Մեծ բան մը չկար, Հայնէի հատոր մը՝ քանի մը նշաններով՝ եւ մատիտով գրուած խորհրդածութիւններով։ Բարեկամական ոճով մը իրեն ըսի։

—Ադ չեմ սիրեր, սիրելի Նատին։

—Ի՞նչ բան, հարցուց նա մեծաւ զարմացմամբ։

—Որ թղթերս խառնեն։

Քիթ բերանը ծռմռակեց՝ որ դէմքին ալ շվայլեր՝ վասն զի խոշոր կարմիր քիթ մ'ունի։ Ինքզինքս պաշտպանել կարենալս առաջ՝ զիս ծնդացը վրայ քաշեց, զիս խառնելով որպէս զի՝ կ'ըսէր՝ պատժէ զիս այսչափ անձնասէր եւ դիւրագրգռած ըլլալուս։ Վրաս մարելիք կուգար՝ բայց բոլոր զօրութիւնս ամփոփելով իրեն ըսի։

—Բան չեմ ըլար։ դիւրախտիր չեմ։

Դարձեալ կը շարունակէր նա՝ չուզելով ինձ հաւատալ։ Բոլին ոտնաձայնը կը լսեմ։ զինք կոչեցի՝ անտարակոյս այնչափ անձկարեկ ձայնիւ որ սենեակս դահավիժեցաւ՝ եւ բաւական քրտութեամբ քրտնի աղաղակեց։

—Թող զինք։

Նատին բոլոներէն քանի մը բառ պատասխանեց զոր չկրցայ հասկնալ, և կատաղութեամբ քաշուեցաւ։ Նեռուեցայ փոքրիկ բաստեռանս վրայ ճշմարիտ ջղային հարուածէ մը բռնուած։ Բոլ շատ անուշ էր զիս։ Ջուր բերաւ եւ երդուաւ ինձ որ այդպիսի բան ալ չէր պատահեր։ Այն ժամանակէն ի վեր դուռս բանալեաւ կը կղպեմ։ Ցետոյ Նատին բուռն յանդիմանութիւն մը լսեց որոյ հետեւանքն եղաւ որ բոլոր օրը մեր հետ աւրուած մնայ՝ եղբօրն եւ իմ՝ և հետերնիս խօսիլ չուզեց, մայրը զայրացաւ՝ և զիս կոփահարեց թունալից խօսքերով որոց միտքն այսպէս կրնայ ամփոփիլ։ իբրեւ թէ եկած էի իւր տունը հետ և երկպառակութիւնը մտցնելու, երեւակայելով թէ իշխանուհի մ'եմ, մի՛ մօտիս մը, շաքարէ պուպրիկ մը։ ինք պիտի ցուցնէր ինձ՝ քանի որ բաւական բարեկիրթ չէի զայն գիտնալու համար, թէ քոյրը կնոջմէն շատ աւելի հին իրաւունքներ ունի, մանաւանդ այնպիսի կնոջմէ որ իրենց Բոլը չսիրեր, եւ կ'ուզէ սակայն անոր և քրոջը մէջեղ անջրպետ կանգնիլ։ Համառօտիւ անախորժ տեսարան մ'եղաւ։ Բոլ կը ջանայ գորովանօքը դարմանել իւր ընտանեաց անկրաւութիւնները։ Ներս մըտաւ այժմ իսկ ինձ հարցընելու եթէ կ'ուզեմ իրեն հետ Պուրտա երթալ։

Այս ալ խօ՞նք է։

—Ի՞նչ է այդ գրածդ։

—Ոհ, տղայական բաներ, օրագիրս, ամէն տեսակ տպաւորութիւններով և յիշատակներով հաշիւկան բան մ'ալ շունին։

Աւելի չհարցուց։ Շնորհապարտ մնացի իրեն։։։

Պուրտայէն կը դառնամ։ այս արագ ձիարշաւը հեշտալի էր։ Զով ու կայտառ օդը զիս կազդուրեց։ Եւ ա՜նչափ հմայիչ է Պուրտա իւր սիրուն սրահով, պատուական կրակով, գեղեցիկ պատկերներով, և հիասքանչ քան զամենայն՝ Մարկոյով որ դաշնակին առջեւ իւր երկու մանչերուն հետ կ'երգէ, բարի՛ Մարեամիկը ծնդացը վրայ, եւ իրենց սիրուն մարժուհին՝ պատուհանին առջեւ բանելով վայելուչ ձեռագործ մը։ Աղու և գարնանային սիւքին պէս ջերմ բան մը՝ սոդոսկեցաւ սրտս մէջ։ Տանտէրը բացակայ էր։ Մարկօ քիչ մը տխուր, եւ սակայն ինչ գեղեցիկ՝ ի՞նչ գեղեցիկ էր ամէն բան։ Ո՛ւր կրնայ ըլլալ Սանտէր։ Չեմ համարձակիր վրան տեղեկութիւն հարցնել։ Ուզեցի այս սիրուն տան ամբողջ անուշահոտութիւնը շնչել։ սենեակս եկայ։ Մարկօ կը մնակի այժմ հոն միայնիկ։ Այդ ինձ հարուած մը կուտայ։ Իրարու բազկաց մէջ ինկանք՝ քիչ մ'արտասուելով։ յետոյ Մարկօ ըսաւ ինձ։

—Տղա՛յ՝ չարաչար թշուառ ես դու։

—Ցորչափ դու ատ միայնիկ մնաս՝ ես պիտի չկարենամ երջանիկ ըլլալ՝ քանզի արժանի չեմ։

—Ես սակայն կարծէիր աւելի հանգիստ եմ։ ես ակար կին մ'եմ և անոր կը ներեմ։

—Ե՛ս ոչ ըսի դառնութեամբ։ ցաւ կը զգայի այս ըսելուս։

Ի՞նչպէս երջանիկ կրնայինք ըլլալ՝ այսքան մօտ իրարու՝ իւրաքանչիւրն իւր զբաղութ տան մէջ սիրած ամուսնոյն հետ։ Բայց ա՜ւսպէս։ Ինչո՞ւ կենաց մէջ կը պատահի միշտ որ մարդ յամարաար վազելով կ'անցնի երջանկութեան քովէն՝ և ամենէն յաճախ ձախող անզգուշութեամբ մը։ Մէկանի երջանիկ պիտի ըլլար Մօրօշին հետ, բոլոր տունը պիտի վազցնէր իւր ամենագոյն հրամանաւ, մինչ ես օրէ օր ազդեցութիւնս կը կորսնցնեմ։

Շրջմոլիկ հուր մը։ Վերջապէս անոնց կեանքն առօրեայ է։ Անոնք որ զիս այսպէս անուանեցին ձակտս վրայ անկարելւոյն եւ անիրականին կնիքը դրօշմեցին։ Զայլս ինձ հետ ի թշուառութիւն կը վարեմ։ Լաւ էր ինձ երբէք ծնած չըլլալ։ Բայց ոչ զոք հետս քաշկռտել կ'ուզէի։ Դեղեցիկ իսկ չեմ։ Ուրեմն ի՞նչ է, թերեւս սկեսուրս պիտի յաջողի՝ ոտնակոխ ընելով՝ մարել այդ նուազ լոյսը։ Փափաքը չէ որ կը պակսի իրմէ։ Այս իրիկուն ինձ սրտմտութեամբ նայեցաւ որովհետեւ հանդիպեցաւ ինձ վարդէ այտեր տուած էր։

Նատինին հետ անմիտ վէճէս ի վեր՝ միշտ ձախ կողմս վրայ խիթ մ'ունիմ որ ինձ հապալ կուտայ։ բնականապէս զայն մէկու չեմ ըսեր։ շատ քիչ բան է։

37

ՕՐԱԳԻՐ ՄԱՐԿՕՅԻ

ՊՈԽԻՏԱ, 25 Հոկտեմբեր

Հիմայ ձմեռն հասաւ՝ բայց իւր ջին սառնամանիք չկրնացին հոգիս աշնանային մռայլուն։ Ասդրայի համար ըրած հոգս կը սպանէ զիս։ Այդ կասկածն իմ խակ էութիւնս կարծես առկոխ կը թողու։ հաղիւ Սանտէրին եւ ինձ կը մտածեմ։ Հիմայ քիչ մ'աւելի ազէկ կ'երեւայ։ ուրեք ուրեք աշխոյժ եւ հաղորդական կ'ըլլայ առաջուան պէս։ այլ այդ յեղակարծ փոխոխութիւնք ինձ աւելի հոգ կը պատճառեն քան անոնց յառաջընթաց անզգայութիւնն։ Աչացը մէջ երբեմն փայլ մը կայ որ կրնայ երջանկութեան հաւատացնել՝ եթէ անյուսութեան ցոլացումը չըլլար։ Կեանքն այս տղան ի՞նչ ըրաւ։ Իւր հոգին միշտ անհունին մէջ թափառող՝ պիտի ուսանի՞ երբէք հպատակելու կենաց անձուկ սահմաններուն։ Այն ատեն մեր հօր կը մտածեմ՝ զոր այդչափ քիչ ճանչցայ բայց որոյ բնաւորութիւնն ինձ նկարագրեցին երբ զայն հասկնալու տարիքն ունէի։ Ըսին ինձ՝ չուզեցի հաւատալ՝ բայց մոռնալ չկրցայ—որ մօրմէս զատ ուրիշ կին մը սիրած էր եւ այն սէրէն մեռած էր։ Մարդ մը սիրելէ կը մեռնի՞։ Երբէք։ Եւ Ադրա նոյն միակից յօնքն ունի՝ գուշակ չարեաց—և Սերէթ իւր տնէն ոչինչ հեռի կը սահի—և՝ որ ծանր եւս է՝ այլ եւս վստահութիւն չունի վրաս։

Ստէպ աւելի յանկուցեալ կ'երեւի Բարիզն։ Ցանցանքն իմն է՝ անշուշտ, կը զգայ որ զինք կը դիտեմ, թերեւս ես ալ կարի բորբոքեալ եմ կարի տխուր, կարի ջղոտ։ Կը թերանամ ի հաստատուն վստահութենէ յԱստուած, ամէն ժամ համոզուած չեմ թէ նա մեզ օգնութեան պիտի գայ։ Բարի՝ լաւ ազդեցութիւն մը կը գործէ, վասն զի բացարձակապէս ինքնիրմէ դուրս կ'ապրի՝ առանց որ և է կրելց։ Այլ ինձ՝ այդ խաղաղ խառնուածն երբեմն ծանր կուգայ։ շատ զգածուած եմ շարեաց խայթովն զոր կուրութիւնս պատճառեց այս ամառ, և անոր արժանիքը չեմ կրնար գնահատել։ Այսօր այլ ես կոյր չեմ։ զգայարանքս զարգացան, կամ նոր զգայարանքներ ստացայ։ կը ստուգեմ թէ Սանտէրի մէջ նոր կերպարանափոխութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Միշտ զինք զբաղեցնող իրաց վրայ խօսելուն՝ գուշակիլը դժուար չէ։ դեր մանական բնաւորութեան, դերմանական դիւրագրգռածութեան նկատմամբ ունեցած հակակրանքը դարձեալ օրուան խնդիր է։ Ինչո՞ւ ուրեմն Գերմանիա գնաց կին փնտռելու։ Եթէ այսչափ յաճախ երկայն երկայն ճառեր խօսելու չելլէր մեր նոր Ֆրանսացի վարժուհւոյն առջեւ՝ կը խնդայի։ բայց այս պարագային մէջ՝ կը վիրաւորեն զիս։ Ինչ՝ այնչափ լի արդարակշիռ չափով, ըստ ինքեան՝ ի՞նչպէս կրնայ այսպէս վարուիլ հետս։ Ցետոյ Պուրտան ձգելու գաղափարին կը վերադառնայ, կը պահանջէ թէ ուրիշ տեղ իւր մտաւոր կարողութեանց լաւագոյն գործածութիւն մը պիտի գտնէ։ Իրաւ է թէ կալուածի մը յանձնձանքն իւր մտաց անրաւական են։ բայց երեսուն երկու տարու է։ շատ ուշ է նոր բանի մը սկսելու համար։ Ի՞նչ բան կրնայ զինք յանկուցանել՝ զինք որ բնաւ նեղի չդար։ Բարիզ կ'ուզէ երթալ։ ա՛ր և է ուսման մը բոլորանուէր հետամուտ ըլլալ եւ հոն առաջին կարգն հասնիլ։

—Այդ բանն ըրած կ'ըլլայի եթէ այսչափ մատաղ կարդուած չըլլայի՝ կ'ըսէ այն ատեն։

—Լա՛ւ։ հիմայ չընե՞ս, պատասխանս այս է։

—Հիմայ չըլլար։ չեմ կրնար գոհանալ ապրելով այլոց յառաջ քան զիս մտածածովը։ կ'ուզեմ անոնց գաղափարաց քայլ մ'անդին ընել տալ։

—Հոս ալ կրնաս։ մտածածդ գրէ։

—Ոհ ոչ։ միտք կը հեղձնուն ընտանեկան այս ձանձրալի շրջանին մէջ։

Ի՞նչ պատասխանելու է։ Գուցէ իրաւունք ունենայ։ Պէ՞տք է արդեօք իրեն յիշեցնել թէ զիս ատենով բաւական մըտացի կը գտնէր մարդկային ծանօթութեանց բարձրագոյն աստիճաններն հոլովելու համար։ Հեգնական ժպիտ մը պիտի ունենար՝ կամ թէ պիտի պատասխաներ թէ տարփածուի կուրութեամբ խօսած էր։ Տեսակ մը յուզում զոր շատ ժամանակէ ի վեր վրան տեսած չէի՝ կը սրէ իրեն։ և այդ դժգոհութեան խորն՝ ինչպէս մի՛չտ։։։ կին մ'է։ Սոսկալի՜ բան է։ Այս բանս զիս կը նուաստացնէ և զիս ալ կը ստորնացնէ իրեն հետ։ ուստի եւ մերժեցի ժամանակաւ այդ իրականութիւնն ի նկատի առնլու։

Ո՞վ է այդ կինն։ Իւր անունն առ այժմ չատ անտարբեր է ինձ—միակ փափագս է որ Ասդրա զայն չգիտնայ։ որ երեւակայէ թէ միշտ անոր միակ սէրն եղած է ամուսնութենէն յափրանալէն ի վեր։ Երբէք պիտի չներէր իրեն որ զինքն ալ նկատած ըլլայ իբրեւ պատկեր մի եւ իւր տարիքից երկայն թանգարանին մէջ։ Ես գէթ իւր կինն եղած եմ, իւր որդւոց մայրն, եւ եթէ իւր հասունութեան ապագայ տարիներն ինձ չեն պատկաներ—իւր ծերութիւնն՝ օր մը՝ իմն միայն պիտի ըլլայ։ Նորէն ահա կը չափազանցեմ։

38

ՕՐԱԳԻՐ ԱՍԴՐԱՑԻ

ՄՕՐՕՇԳԱ, 29 Նոյեմբեր

Ինձ համար երկու ելք կան միայն։ մահ մարմնոյ կամ մահ մտաց։ Ինքդիրն այն է թէ այս երկուց որի՞ն աւելի շուտ կը հասնի մարդ, և որը նուազ անախորժ պիտի ըլլայ շրջակայից։ Չեմ համարձակիր անձնասպան ըլլալ Մարկոյին պատճառաւ։ իմ մտաւոր եւ բարոյական մահս նախամեծար է իւր երջանկութեան համար, և ես երդուայ երջանկացնել զնա։ Ինք պիտի չնչմարէր զայն եւ իւր ընտանիքն այլ ոչինչ աւելի։ Բայց ինձ համար անոր կատարումն աւելի դժուար է, մինչդեռ կը բաւէ որ ջրաշեղջին մէջէն քալեմ, քանի մը ժամ խոնաւ հագուստներն վրաս պահեմ, գլուխս անձրեւի ենթարկեմ, թիթիի մը ատեն պատուհանը բանամ, և կամ նաեւ ձիով կամ բալխիրով հովին դէմ վազեմ հազի մէկ նոպային միջոցին—Աստուած իմ, մարդս ալ երկաթէ չէ։ Այս թշուառական մարմինը միշտ կը թողու որ զինք ջնջին՝ ուզուած ատեն։ Սկեսուրս չարաչար կը յանդիմանէ զիս այս նիւթիս վրայ, ըսելու եմ։ Բայց կը պատասխանեմ թէ մեր հիւսիսային կլիման զիս ամէն բանի կարծրացուցած է, թէ հոս ցուրտը ծանր չէ, թէ բան մ'ինձ չվնասեր։ Բոլ կը ջանայ զիս զգաստացնելու եւ կը վհատի ոչ բռնել՝ ոչ պահել կարենալով իւր կինն՝ իւր շրջմոլիկ հուրն։ Երեկոյին՝ թըղթի խաղ կայ։ ամէն հագալուս սկեսուրս անհամբերութեան շարժում մը կ'ընէ։ ուզեց ինձ թուղթ բանալ։ ո՞վ գիտէ ինչեր պիտի գուշակէր ինձ պառաւ վհուկն։—Այն ատեն իմ չեղած միջոցիս թուղթ բացաւ, եւ անկէ ի վեր միշտ գլուխը կ'երերցնէ—«Գիշ է, շատ գէշ»։

Թղթերու պէտք չունիմ ինձ զայն ընելու համար։ Տեսակ մը նողկանք և անտարբերութիւն կը զգամ անձիս դէմ։ ի՞նչ եմ ուրեմն ես ինձ համար։ Իրաւ է, հոս՝ ամէն ինչ տաղտուկ է։ Բայց ես ի՞նչ ուզեցի։ Զիս ճամբէն դուրս հանել։ և եղաւ։ Մինչեւ ցայդ՝ դեռ Սանտէրը չտեսայ ի Պուրտա, եւ նա հոս չգար։ Իրաւունք ունի եթէ ինքն իւր վրայ վստահ չէ։ Բաւական ցցուցի իրեն թէ իմ խորհուրդս ինչ է։ Ցորչափ հեռի կը կենայ՝ զօրութիւնը մթէ չզգա՞ր։ Թէ արդեօք հետս պարզապէս կատակերգութիւն մը խաղայ, եւ ես վայրապար զոհուեցայ՝ մինչդեռ ինք զիս չէր խորհեր։ Ինձ՞ինձնալո՞ւ բան կ'ըլլար։ Մարկօ իրեն ներեց—ի՞նչ պայմանաւ։ Արդեօք անոր ըսաւ թէ ինձ հետ բրածը կատակ մ'էր միայն, եւ թէ ես անմտաբար բռնկեր էի տղու մը պէս։ Եթէ այդպէս ըլլար՝ Մարկոյին համար բերկրելու էի, այլ յայնժամ բոլոր իմ ցաւք անօգուտ են, ի զուր դժոխոց մէջ կը բնակիմ, ի զուր նետուեցայ մարդու մը գիրկը զոր չէի սիրեր. ի զո՞ւր կը մեռնիմ, ի զո՞ւր է ամէն ինչ։ Ինքն արդէն ուրիշի մը մօտ է՝ և զիս կը հեգնէ՝ պատմելով թէ ի՞նչպէս տարաւ այս մեծ յաղթութիւնն։ Ամուսնանալէս ի վեր՝ չատ աւելի բան գիտեմ։ Մօրօշ ինձ շատ բաներ սովրեցուց՝ եւ իրեն շրջածը սկեսուրս ինձ կ'ամրողջացնէ՝ իմ միամտութեանցս վրայ քրքջաձայն խնդալով։

—Ի՞նչ անմիտ եմ՝ Ասդրա, ըսաւ այն ատեն Նատին, թիկնաթոռի մը մէջ նետուելով «Գաղտնիք Բարիզու» ի ձեռին, սրունքը սրունքի վրայ դնելով այնպէս որ մինչեւ ի ծունգս գանոնք կը ցուցնէր՝ եւ այդ կեցուածքը պահելով նոյն իսկ երբ սպասաւոր մը կամ վարձակալ մը ներս մտնէ։ Եթէ աղաղակեմ—«Բա՛յց՝ Նատին»—Խնդալէն կը մարի։—«Ատոնք պարզապէս սպասաւոր են՝ մարդ չեն։»—Անցեալ օր պատուհանին դէմն էր՝ շապիկով եւ շրջազգեստով, հրեայ շրջուն փերեզակի մը հետ խօսելով։ Կ'ամչնամ այդպիսի բաներ գրելու, բայց թերեւս այդ է միջոցը զանոնք մտքէս փարատելու։ Երբ սկեսրոջս իւր պատմութիւնները պատմէ՝ բոլորովին կը կարմրիմ, և այնչափ յուսահատեցուցիչ թաղծութիւն մը կը տիրէ վրաս որ առաջին պատահած ճահիճն մէջ երթալ խղդուիլս կուզայ։

(Շարունակելի)

ՔՄԱՀԱՃՈՑՔՆԵՐ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Պատրանք մը, անիրանալի՛ անուրջ մը, սեւ ստուեր մըն է այն որու ետեւէն ի զուր կը վազենք, եւ որ՝ մեր խօսական այդ վազքին մէջ կը զգանք խաբուած ըլլալու խորտակիչ, ճնշող տխրութիւնը։

Գիտե՛մ, զքե՛զ ալ մեր նախահայրերն ստեղծած են, նման այն ամէն անհրեւոյթ, անգոյ ոգիներուն, հիւրիներուն, հրեշտակներուն, դեւերուն որոնց նման զքեզ ալ երգած են անոնք, ո՛վ երկնային անմատոյց երջանկութիւն։—Չեմ գիտեր սակայն, թէ անոնք այդպիսի աննիւթական էակի մը գոյութիւն տալով գոնէ վայելո՞ծ են առնոր խոստացած բոլանդակ հեշտութիւնը։—Ո՞վ գիտէ։

Կեանքի մէջ տառապանքն է միայն ճշմարիտ, որ ամէն ատեն խնամոտ մարդ մը պէս կ'ընկերանայ մարդուն, որուն համբոյրը սակայն իւր էութեան ամբողջ հիւթը կը ծծէ ու կը սպառէ եւ որուն գըգուող ձեռացը մէջ սո՛ւր, արիւնո՛տ սլաքներ կան որ իր մարմնը կը պատառեն։

Աւա՜ղ, որքա՛ն անփորձներ, արտաքին գեղեցկութիւններէ արբչիւ, ա՛ռ քեզ կը սկսին գալ ո՛վ երջանկութիւն, եւ չատեր ալ քեզ հանելու, քեզ տիրանալու անդրաշխարհային մարմաջէն բռնուած, կը շարունակեն իրենց խօլարշաւ ընթացքը դէպի քեզ եւ որք հուսկ ուրեմն գերադոյն խոնջէնքն կը զգան, զքեզ միշտ անմատչելի էակի մը պէս հեռուն, գրեթէ մշուշներու ովկիանին մէջ ընդնշմարելով, եւ բոլորովին յուսաբեկ թշուառութեան ճտաբաց թեւերուն մէջ կը գլորին։

Ինչպէս պռանիկը իւր յօսնական, լպիրշ հպարտներովը կը ջանայ որսալ գըլխէ հանել կաթոտ տարփածուներ, իր անզգայ, ծախուած ծոցին ամբողջ գգուանքը չռայլելով անոնց, այնպէս ալ երջանկութիւնը կը ներկայանայ մարդուն հրապուրողի մը բոլանդակ նազանքներով, անոր սրտին մէջ յանձն, գրեթէ միշտ հաճոյքի անճառ զգացումներ խեղդելով, մարդո՛ւն, որ առաջին փախստեայ ակնարկով մը ամէն բանի մէջ երջանկութիւն կը նշմարէ, բայց երբ ուզէ անոր մէջ մտնել, զայն վայելել, երպներու, մոգական, մառախուղային աշխարհին պէս կը ցնդի անիկա։

* * *

ԳԻՇԵՐ

Հոսեցէ՛ք, հոսեցէ՛ք, մթութեան ո՛վ հեշտաբոյր ալիքներ, տիեզերքի վրայ խուժեցէք, ո՛վ այլանդակ բուրմունք արարչութեան, եւ լեցուցէք մթնոլորտը ձեր հանգածուխի փոզփոզումներով, ո՛վ աննիւթեղէն էակք երկնից։

Երբ արեւու յետին հիւանդոտ նշոյլները կը տարածուին հորիզոնին վրայ, ինչպէս հոգեւարքի վերջին ճառագայթումներն, երբ ամէն բանի շրջագիծերն հետզհետէ հեռուէն կ'անձկանան, կը փոքրկանան, իրենց ստուերներն ալ այլանդակ, առասպելական մեծութեամբ մը երկարելով, եւ երբ ամէն ուրեք լուսոյ շոգեացման հետ կը բարձրանան աղօթքի յաւիտենից մրմունջներ, սիրտս անճառ երանութեամբ առլցուած, կը սպասէ խաւարի գալստեան, որուն անծայրածիր տիրապետութեան մէջ շրջելով, խենդեցնող, զգլխիչ տարփանք մը կը զգայ բովանդակ էութիւնս։

Մթութի՛ւն, հայրենիքն հոգւոյս, իղձերուս ազրիւրն, տենջանացս ոգկանն։։։ մթութի՛ւն, որուն հոսանքները, գոգցես կը գգուեն, կը համբուրեն զիս, եւ որոց ընդ մէջ կը զգամ թէ սիրեցեալ էակի մը հոգւոյս վրայ հեշտութիւն անձրեւող փայփայանքները կը վայելեմ։։։ Մթութեան ալիքնե՛ր, այդ ի տես աչքերս կը շլանան, որոց կ'ունկընդրեմ գերազանց հաճոյքով, այդ հեշտաղեղ բուրմունքն ունգունքով կը հոտոտեմ, զոր ձեռքերովս բովանդակ մարմնովս կը շօշափեմ եւ որոց ինձ առթած անճառ երանութենէն արբշիռ, կը շարունակեմ խօլական պաղոյտս խաւարի համայնապարփակ տիրապետութեանը մէջ, գոհ ըլլալս անփոխարինելի զգացումն ունենալով կուրծքիս տակ, որ, աւա՜ղ, ամէն ուրիշ երջանկութեանց պէս ընդ հուպ կը շոգիանայ լուսոյ գաղջ ու տաղտկացուցիչ ճառագայթներուն ազդեցութենէն։

ՄԻՔԱՅԵԼ ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

ՑԱՅԳԱՆՈՒԱԳ

Փափուկ յասմիկըդ կասդիլիոյ
Անմեղ զուարթնոյ մը ժըպիտ,
Ո՛հ որչափ սէր կաթէն աչկունքդ
Ինչո՞ւ նոյնչափ չզգար սիրտդ։

Այն օրընէ որ տեսայ զքեզ
Աշխարհս ինձի փոխուեցաւ.
Ուր դու կաս՝ հոն միայն է լոյս
Ուր չըկաս՝ սուգ է եւ ցաւ։

Աստեղց ընկեր ահա կուգամ
Գիշերն ի բուն երգել հոս
Լամ եւ այրիմ։։։ ոչ բոցք զարտօր
Ո՛չ արտասուք մարէ զբոցս։

Արդ դու թերեւս՝ ո՛վ իմ հրեշտակ
Կը վայելես քուն հանդարտ.
Եւ լոկ գիշեր լըսէ ցաւոցս
Եւ արտասուաց յորդառատ։

Ո՛հ թէ գոնէ կարենայի
Երազոյ ձեւ մ'ըզգենուլ
Եւ տեսնէիր որ ոտքդ ինկած
Կը համբուրեմ ձեռքդ անգուլ։

Եւ դու գթալով արցունքներուս.
«Ե՛լ, ըսէիր՝ քուկդ եմ ես.»
Եւ այն երազնյանկարծ փոխուէր
Ճշմարտութեան՝ իմ բաղդէս

ՊՈՏԱՆԵԱԿ

ՓՇՈՒՐ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳՈՑ

Զարսանեանցի ժողովրդեան գիւեմոյ մասին սովորութեան մէկ պատկերը որ Նոյնութեամբ կը ներկայացուի մանաւանդ ի Բերրի Աւան։

ԵՐԳ

Էլանք գացինք աղբար խնամոնց տունը,
Սէր ընելու համար աղբ՛ար հոն կերուխումը,
Բերին մէկ մեծ սինի մը առջեւնիս դրեցին,
Վրան չէրէց, աեաս, չիշէ բոլորը չարեցին։

Ըսի աղբա՛ր ըտ ի՞նչ է։—ըսաց ըրախի է,
Ըսի մեզ միհանաճի գիտցար, մտիկ ըլ չինիր հօ՛յ, հօ՛յ։

Մէկ մէկու քով, սինուն բոլորը չարուեցանք,
Մէկ, երկու, չորս, ուիթ. տաս աեաս օղի խմեցանք,
Ըսին ըդով չըլլիր մեծ աեաս բերէք,
Թա՛ բերանը լեցնելով խնամուն տուէք։

Ըսի աղբա՛ր ըտ ի՞նչ է։—ըսաց տոլու է,
Ըսի տոլու չիմ ուզիր, մտիկ ըլ չինիր հօ՛յ, հօ՛յ։

Բերին մէկ մեծ կարմիր խնծոր մի տուին.
Մենծ աեասը լեցնելով առջեւս դրին,
Կանչեցին Գասոն, Կիրսն ձայնեցէք, ըսին,
Խաղ կանչեցէք որ անուշնայ խմէ խնամին։

Ըսի աղբա՛ր չեմ կանար։—ըսաց պիտի խմես,
Ըսի զաթի գինովցեր իմ, մտիկ ըլ չինիր հօ՛յ, հօ՛յ։

Զօրով զօրթով ըտ բախին թա տակը խմցուցին,
Նորէն լցին խնծորին հետ քովինիս տուին
Այդ խնծորն ու աեասը սրայ մի դառձան,
Ալ տեսայ որ սաղ մարդ չի մնայ բոլորը գինովցան։

Ըսի աղբա՛ր հերիք է։—ըսաց պիտի խմենք
Ըսի մենք գինեմոլ չինք։ մտիկ ըլ չինիր հօ՛յ, հօ՛յ։

Ժամանակն է ըսին, կերակուր քաշեցին.
Ամէն տեսակէն ալ աղբա՛ր բերին չար

Տարակոյս չկայ թէ խիճի, աւազի, քարի շատ կոյտեր փոխադրուած են Ջրոյ հոսանաց միջոցաւ. և կոյտեր՝ որք ընդհանրապէս կանոնաւոր խաւերու բաժնուած են։ Բայց կարելի չէր որ ամենազօրեղ հոսանքն իսկ կարենար փոխադրել այն վիթխարի ժայռերը շատ հեռուն դաշտաց մէջ, և ոչ անշուշտ լերանց կողերուն ու գագաթանց վրայ հասցնել։ Մանաւանդ որ այս ժայռերուն վրայ չեն երևիր այժմ այդպիսի բուռն փոխադրութեան մը հետքերը։ Ժայռեր՝ որք կը մղուին ընդ քարշ բազմաթիւ մղոններ անգուսպ հոսանքի մը միջոցաւ, պիտի կորսնցնէին անշուշտ իւրեանց ցցուած մասերը, պիտի յղկուէին մասամբ իւրք։ Բաց աստի, ապացուցուած է երկրաբանական անհերքելի վկայութեամբք թէ այս ժայռերուն փոխադրման ժամանակ կազմուած էին արդէն Ջուլիցերի լճաց մեծագոյն մասն։ Ի՞նչպէս կարելի էր որ հոսանքներ որքան ալ ահագին լինէր իւրեանց թափը, կարենային փոխադրել ժայռեր այս լճերուն մէջէն. Վալէէն ի Ժիւռա, զորօրինակ, Կալիսէն ի Ցիւրիխ ելն. որք լճերով բաժնուած են ի միմեանց։ Այս կերպիւ ուրեմն անկարելի էր բացատրել մոլորած ժայռերու տեղափոխութիւնն։

Բեւեռային երկրաց մէջ ինչպէս ի Կրօէնլանտա և ի Սիբիցկերկ, լայնատարած սառնարանք կը տարածուին մինչեւ ծովեզրն, և մերթ ծովուն մէջ իսկ կը մխուին։ Ամէն ամառ ահագին հատուածներ կ'անջատին այս սառնարանաց ստորոտէն ահաւոր դղրդիւններով, և կ'սկսին ջուրին մէջ ծածանուիլ։ Սառնալերինք կոչուած են սոքա կամ սառոյցէ տատանուն կղզիներ, զորս հոսանքը դէպ ի հարաւ կը վարէ մինչեւ լայնութեան 40 աստիճանն և երբեմն աւելի հեռի, երբ ջերմագոյն օդն և ջերմագոյն հոսանքներ կը քայքայեն կը փշրեն վերջապէս նոցա հսկայ շէնքն։

Ցոքթ. Բէյն, բեւեռային երկրաց այդ բազմաչարչար խուզարկուն, ը նկարագրէ այն բազմաթիւ սառնալեռներն՝ որոց հանդիպեցաւ Պաֆինի ծոցին մէջ։ Օր մը 280 սառնալերինք կային իւր աչաց առջեւ միանգամայն։ Ամենքն ալ միեւնոյն մեծութիւնը չունէին անշուշտ, բայց ոմանք 300 ոտք բարձր էին. իսկ մեծագոյն մասն աւելի քան — 250 ոտք բարձր։ Այս ջուրէն դուրս երեւցած մասն է միայն. այսինքն ամբողջ զանգուածին ծանրութեան 1/12 մասը, մնացեալը սուզած էր ջուրին տակ։ Իսկ այս մեծագոյն սառնալերանց չրջագիծն 1-2 մղոն է կ'ըսեն մեզ։ Սառոյցէ ի՜նչ հսկայ լեռներ արդարեւ որ կը ծփան մրրկալից ովկէանին փրփրադէզ կոհակաց մէջ։—3000-3500 ոտք բարձրութիւն ստորոտէն մինչեւ գագաթն և 1-2 մղոն չրջագիծ, անհաւատալի պիտի թուէր մեզ այս, եթէ բազմաթիւ վստահելի ականատես անձինք չը հաւատային զայն։

Սառնալերինք այլ ընդ այլոյ ձևեր կ'ստանան յաճախ։ Կոթական շէնքեր են թերեւս սրածայր աշտարակներով, կամ բուրգեր, մարմարեայ պալատներ և այլն։ Բայց ընդհանրապէս անքան քմահաճ երեւոյթներ կը ներկայացնեն, այնքան տարօրինակ, որ և ոչ մէկ բանի մը կարելի է նմանցնել զանոնք։ Կապուտակ գոյն մը ունի իրենց զանգուածին մեծագոյն մասն. իրենց գագաթներն սպիտակ ձիւնով ծածկուած են և ստորոտը սառած փրփուրներու կոյտերով։ Եւ ի՜նչ որոտընդոստ գոռումներ կը թնդան օդին մէջ բազմաթիւ մղոններ հեռուն շուրջանակի։ Երբ սոյն սառնալերինք կ'սկսին ճայթիլ խարխլիլ և իւրեանց փլատակներն ալեաց մէջ կը գլորին գահավէժ։ Վսեմ և ահաւոր է, կրսեն ականատեսք, սառնալերան մը տեսին ովկէանի անեզր տարածութեան մէջ. սառնալերան մը՝ որ կը չողայ կապուտագեղ՝ արեւուն ճառագայթից տակ, կամ լուսնի տրժդոյն ցոլքերովը պարուրուած։ Սակայն աղետալի արկածներ ալ պատճառած են սառնալերինք, նաւեր խորտակած են իրենց անակնկալ և անխուսափելի ընդհարմամբն։

Այս սառնալերինք հողի, խիճի կոյտեր ու ժայռի հատորներ կը բերեն իրենց հետ իրենց հիւսիսային բնավայրէն, և կը թողուն զանոնք ուր որ իրենց շէնքն հալելով կը քայքայի, կը փշրի։ Այս ժայռակոտորքներէն ոմանք իրենց զանգուածէն դատելով հաւանականաբար 40-80 հազար օրայ կը կշռեն։ Այսպէս գիտեմք թէ ամեն տարի բազմաթիւ սառնալերինք կը հասնին Լապրատորի և Նիւֆինլէնտի եղերքներն և կը ծածկեն ծովափը ժայռի հատորներով և ծովուն յատակը քարի ու հողի կոյտերով, զորս իրենց հետ բերած են հեռաւոր հիւսիսէն։

Ո՛չ թէ միայն անշունչ նիւթեր, այլ նաև կենդանիք կը ճամբորդեն երբեմն սառնալերանց միջոցաւ, ա-կամայ, յոյժ տաղտկալի, երկարատև ճամբորդութիւն մը։ Բեւեռային ըստ պիտակ արջեր սառնարանի մը ծայրն ընկողմանած իրենց որսին կ'սպասէին թերեւս, երբ սառնարանին այդ մասն յանկարծ կ'անջատուի ամբողջէն և կը սկսի տատանիլ ալեաց մէջ։ Խեղճ կենդանիները ժամանակ չեն ունենար խուսափելու, և սառնալերան վրայ շաբաթներ, ամիսներ ճամբորդելով ի-րենց անծանօթ ու անախորժ հարաւային հեռաւոր ափունքներու կը հասնին վերջապէս սովալլուկ, եթէ ոչ արդէն բոլորովին անկենդան։

Այս կը յիշեցնէ մեզ ինչ որ Նոյն իսկ մեր Վսփորին վրայ պատահած է ատենօք։ Ցամի Տեառն 763 յոյժ դըժընդակ ձմեռ մը կը տիրէր ի Կ. Պոլիս, և մերձակայ վայրերուն մէջ։ Վսփորը կը ծածկուի սառոյցով։ Այնքան կարծր էր սառը Պոլսոյ եւ Իսկիւտարի միջեւ որ մարդիկ ո՛չ թէ միայն հետիոտն, այլ նաև ձիով կարող էին մէկ եղերքէն միւսն երթևեկել։ Սեաւ ծովն ալ կը սառի 100 մղոն տեղ եղերքն ի վեր։ Մինչեւ 45 ոտք խորութիւն ունէր սառն հոն։

Հոկտեմբեր ամսոյն մէջ էր այս։ Յաջորդ փետրվար ամսոյն մէջ օդը կ'սկսի մեղմանալ, սառը կ'սկսի լուծուիլ, և յանկարծ սառնամանեաց ահագին կոյտեր Սեաւ ծովէն կը մտնեն ի Վսփոր և հոսանքէն կը մղուին դէպ ի Մարմարա։ Այս սառի կոյտերէն ոմանց վրայ կային գայլեր, ոմանք մեռած, ոմանք դեռ կենդանի։ Թէօֆանէս, ժամանակակից պատմիչ մ'է, որ կը հաղորդէ մեզ այս մանրամասնութիւնները։ Կ'ըսէ թէ բարեկամի մը հետ ինքն անձամբ դնաց այս սառնակոյտերուն միոյն վրայ և հոն տեսաւ այս կենդանիներն։

Ատլանտեանի սառնալերանց նման երկու սառնալերինք ալ եկան։ Մին 32 ոտք բարձր էր ջուրին մակերեւոյթէն, կ'ըսէ Թէօֆանէս, այնքան ձիւն ու սառ կուտակուած էր վրան։ Երկուքն ալ եկան եւ ուժգնութեամբ բախեցան Սարայ Պուրնուի, խախտեցին ծովեզերքն և հոն մնացին խրած՝ մինչեւ որ հալեցան անհետացան։

Արդեօք այսպիսի սառնալերանց միջոցաւ չէ՞ր որ փոխադրուեցան նաև երբեմն Ջուլիցերի Մոլորած ժայռերն։ Այս բացատրութիւնն ընդունելով պարտիմք ենթադրել թէ ծով մը կար երբեմն Ալպեանց եւ Ժիւռայի ընդմէջ, թէ Ալպեանց սառնարանք կը հասնէին մինչեւ այս ծովուն եզերքն, ուր ահագին մասեր ամբողջէն անջատուելով կը կազմէին սառնալերինք, որք հոսանքներէ մղուելով կը հասնէին մինչեւ Ժիւռայի կողերն, և հոն հալելով կը թողուին իրենց բեռներն աւազ, քար կամ ժայռ։ Բանաւոր բացատրութիւն մը կը թուի այս, բայց տեսնենք թէ ծանօթ իրողութիւնք կը հաստատե՞ն զայն։ Եւ գիտեմք թէ անժխտելի իրողութեանց կը պականի միայն վերջին խօսքն։

Ցիշենք նախ թէ երկրաբանք չեն նշմարեր որ և է հետք այդպիսի ծովու մը գոյութեան այն ժամանակամիջոցին մէջ, յորում Մոլորած ժայռերն տեղափոխուեցան։ Ո՛չ ալ տեղւոյն կազմութիւնը, լերանց, հովտաց ու դաշտաց դիրքն կարելի կ'ըսէր այդպիսի ընդարձակ ծովու մը գոյութիւն։ Եւ այս ըստ ինքեան բաւական է ցուցընելու սառնալերանց և անոնց միջոցաւ փոխադրման ենթադրութեան անտեղութիւնն։

Բաց աստի, եթէ սառնալերինք փոխադրեցին Մոլորած ժայռերը, պիտի գտնէինք զանոնք խառնիխուռն ցրուած, ինչպէս են արդէն Նիւֆինլէնտի եղերաց վրայ։ Մինչդեռ Մոլորած ժայռերն ի Ջուլիցեր կանոնաւոր շարք մը, գիծ մը կը կազմեն շատ տեղեր։

Դալձեալ, ուր որ այս փոխադրուած նիւթերն, աւազ, խիճ քար և-կը գտնուին, հաստատուն պինդ ժայռերն յղկուած են, և խոր ակօսներ ունին իրենց վրայ։ Այս ակօսները կամ քերուածքներն երեք կամ չորս բթա չափ խոր և մէկ կամ աւելի ոտք լայն են սովորաբար։ բայց երբեմն նոյն իսկ 4-8 ոտք խոր։ Այս ակօսաց մասին ամենէն ուշագրաւ իրողութիւնն այս է սակայն, որ երկայն, ուղիղ, զուգահեռական կանոնաւոր գիծեր են։ Ի՞նչպէս կազմուեցան այս գիծերն։ Ծփացող սառնալերինք կարող չէին գծել զայն անշուշտ։ Բայց եթէ ենթադրենք իսկ թէ սառնալերինք խրեցան ներքնածովեան ժայռերու վրայ, եւ ուժգին քերուելով կարող եղան բանալ այս ակօսները, տակաւին անբնական է ենթադրել թէ այսքան ընդարձակ տարածութեանց վրայ այս եղանակաւ կընային փորուիլ այսքան կանոնաւոր գծեր, որք նաեւ ընդհանրապէս հովտաց ընթացքին կը հետեւին։

Այս և այլ նմանօրինակ նկատողութիւնք անկարելի ըրած են ընդունիլ թէ սառնալերինք եղած էին ի հնումն Մոլորած ժայռերուն փոխադրութեան միջոցն։

(Շարունակէի) ԱԲՐ. Տ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

LA GIRONDE ILLUSTRÉE

Լա Ժիրոնտ Իլլիւսթրէ. պատկերազարդ գրական թերթ շաբաթական ճոխ պարունակութեամբ. թիւը քսան փարայ. ամեն ուրեք։

ԾՈՎԱՄՈՑՆ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ա.

Ֆէքանի մէջ չկայ մէկը որ չգիտնայ մայր Բաթէին պատմութիւնը։ Շնտակը, շատ երջանիկ չէր մայր Բաթէն իր մարդուն հետ. որովհետեւ իր մարդը ողջ եղած ատենը զինքը կը ծեծէր, ինչպէս ցորեղը կը ծեծեն չտեմարաններու մէջ։

Զկնորսութեան նաւակ մը ունէր այդ մարդը, և զայն կին առած էր որովհետեւ սիրուն էր Թէեւ ազքատ։

Բաթէն, լաւ նաւաստի, բայց կոչտ, կը յաճախէր հայր Օպանի գինետունն, ուր սովորական օրերը չորս հինգ պզտիկ գաւաթ կը տնկէր, և ձկնորսութիւնն յաջող գացած օրերը, ութ կամ տասը, նոյն իսկ աւելի, իր ուրախութեան համար, ինչպէս կ'ըսէր։

Ըմպելիքը յաճախորդներուն բաժնողը հայր Օպանն աղջիկն էր, աղուորիկ սեւահեր աղջիկ մը, որ բազմութիւն կը քաշէր իր խանութը միմիայն իր սիրուն դէմքին համար, որովհետեւ երբէք գէշ խօսք մը չէր եղած իր վրայ։

Բաթէն, գինետունը գացած ատեն, գոհ կ'ըլլար զայն դիտելով և քաղաքավարութեան խօսքեր, պարկեշտ ամուրիի հանդարտ խօսքեր ընելով անոր հետ։ Մէկ գաւաթ մը խմելէն ետքը, աւելի սիրուն կը գտնէր զայն։ Երկրորդին, աչք կ'ընէր անոր։ Երրորդին, «Թէ որ ուզէիք, օրիորդ Տէզիռէ...» կ'ըսէր, առանց երբեք խօսքն աւարտելու։ Չորրորդին, կը փորձէր շրջազգեստէն բռնել որպէս զի համբուրէ զայն, և երբ տասը հատ մը ըլլար, անկից ետքի գաւաթները հայր Օպանը կը բերէր։

Ոեր գինեվաճառը, որ ամեն վարպետութիւն գիտէր, Տէզիռէն կը պտըտցնէր սեղանէ սեղան, խմողներուն ախորժակը բանալու համար. և Տէզիռէ որ հայր Օպանին աղջիկն ըլլալը կը ցուցնէր, գինովներուն չորս կողմը կը պլծտար և կատակներ կ'ընէր անոնց հետ, ժպտուն բերնով ու չարաճճի նայուածքով։

Ամէնով, խմելով, Բաթէն այնպէս վարժուեցաւ Տէզիռէի դէմքին, որ ծովը եղած ատենն ալ անոր կը խորհէր, երբ իր ուռկանները կը նետէր, բացը, հոդմատանի կամ խաղաղ գիշերները, լուսնազարդ կամ խաւարին գիշերները։ Անո՞ր կը խորհէր երբ իր նաւակին ետեւը կեցած ղէկը կը վարէր մինչ իր չորս ընկերները, գըլուխնին թեւերնուն վրայ, կը քնանային։ Միշտ կը տեսնէր զայն որ կուգար իրեն կը ժպտէր, ուսի յատուկ չարժումով մը դեղնորակ օղին կը լեցնէր գաւաթին մէջ, յետոյ կը հեռանար, ըսելով.

—Ահաւասիկ։ Գոհ եղա՞ք։

Եւ այնչափ զայն այդպէս իր աչքին ու մտքին մէջ պահեց, այնպէս փափաք մը ունեցաւ զայն իր կինն ընելու. որ չկըրնալով այլ եւս տոկալ, ամուսնութեան խնդրեց զայն։

Հարուստ էր, նաւակ մը, ուռկաններ և Ռըթընիւի վրայ ծովեզերքը տուն մը ունէր, մինչդեռ հայր Օպան բան մը չունէր։ Ցօժարակամ ընդունեցան իր առաջարկութիւնն, և կարելի եղածին չափ շուտ կատարեցին հարսնիքը, երկու կողմն ալ փափաք ըլլալով գործը շուտ լմնցնել, տարբեր պատճառներու համար։

Բայց ամուսնութենէն երեք օր ետքը, Բաթէն չէր հասկնար որ ինչպէս Տէզիռէն ուրիշ կիներէ տարբեր կարծած էր։ Իրաւ, կատարեալ ապուշութիւն էր կարգուիլ այդ հինգ փարա չուներ զաղկան հետ որ խելքը գլխէն առած էր իր ըմպելիքներով, որոնց մէջ անշուշտ բան մը խառնած էր։

Ու կը հայհոյէր, ծովը ելած ատեն, ծխափողը կը կոտրէր ակռայներուն մէջ, իր մարդիկը կը չարչրկէր. և ազէկ մը քիթիլէ ետքը բոլոր գործածական բացատրութիւններով և իր գիտցած բոլոր բաներուն դէմ, սրտին մէջ մնացած բարկութիւնը ուռկաններէն մէկիկ մէկիկ հանուած ձուկերուն և աստակոսներուն վրայ կը թափէր, զանոնք կողովը նետած ատեն, հայհոյութիւններն ու ազատ խօսքերը պակաս չէր ըներ։

Յետոյ, երբ տուն կը դառնար, հայր Օպանին աղջիկն, իր կինն ունենալով ձեռքին տակ, կամաց կամաց սկսաւ անոր հետ վարուիլ ինչպէս ամենատորին էակի մը հետ։ Յետոյ, որովհետեւ անիկա միշտ համակերպութիւն կը ցուցնէր, հօրը բիրտ վարմունքին վարժուած ըլլալով, այդպէս հանդարտութիւն պահելուն համար կատղեցաւ եւ իրիկուն մը, ծեծի ելաւ։

Ալ այնուհետեւ ահռելի բան եղաւ կեանքն այդ տան մէջն։ Տասը տարի, Ռըթընիւի մէջ ուրիշ բան չխօսուեցաւ բայց եթէ Բաթէնին իր կնկանը քաշած տփոցներն ու անոր հետ խօսած ատեն ըրած հայհոյութիւններն։ Արդարեւ, իրեն յատուկ հայհոյելու եղանակ մը ունէր բառերու ճոխութեամբ մը եւ ձայնի հնչունութեամբ մը որուն պէս ֆէքանի մէջ ուրիշ ոչ մէկուն քով կը տեսնուէր։ Իր նաւակը նաւահանգիստին մօտեցածին պէս, ձկնորսութենէ վերադարձին, կը սպասէին այն յիշողներու վիժանքին զոր պիտի արձակէր իր ամուսնոյն ճերմակ գտակը տեսնելով։

Նաւակին ետեւը կեցած, կը ղէկավարէր, աչքը առաջակողմին ու առագաստին վրայ սեւեռած, ծովը գէշ եղած օրերը, և հակառակ նեղ ու դժուարին անցքին, հակառակ խոշոր կոհակներուն որք լեռներու պէս այն անձուկ խորշին մէջ կը մտնէին, կը փնտռէր, ծփանքներուն փըրփուրին տակ նաւաստիներուն սպասող կնիկներուն մէջ, իրենը, հայր Օպանին աղջիկը, ջղիկը։

Եւ գտածին պէս զայն, հակառակ ալիքներուն և հովին ժխորին, լուսանքի տարափ մը կը նետէր անոր, այնպէս լիակոկորդ գոչիւնով մը որ ամենքը կը խրնդային, թէեւ չատ կը մեղքնային կնիկը։ Յետոյ, երբ նաւակը քարափին կը մօտենար, այնպէս մը ձուկերը դուրս հանած ատեն կը պարպէր իր քաղաքավարութեան մնացորդը, ինչպէս ինք կ'ըսէր, որ նաւահանգիստին բոլոր ստահակներն ու դատարկապորտներն իր գլուխը կը ժողվէր։

Այդ խօսքերը բերնէն կը թափէին, երբեմն թնդանօթի հարուածներու նման, ահեղ ու կարճ, երբեմն ալ որոտման գոռումներու պէս որք հինգ վայրկեանի չափ կը թաւալէին կոչտ խօսքերու այնպիսի ուրական մը որ կարծես թէ Հայր Աստուծոյ բոլոր մրրիկներն իր թոքերուն մէջ ունէր այդ մարդը։

Ապա, երբ ծովուն եզերքէն կը հեռանար և դէմ դէմի կուգար իր կնկանը հետ հեռաքրքիր մարդոց և հարնգավաճառ կիներուն մէջտեղը, նաւու յատակէ հանուած նոր աղխամաղմ մը կը գտնէր նախատինքներու և կոպիտ խօսքերու, եւ այդպէսով զայն մինչեւ տուն կը տանէր, ան առջեւէն, ինք ետեւէն, ան լալով, ինք պօռալով։

Այն ատեն մինակ մնալով անոր հետ, դուռներն ալ գոց, ամենէն չնչին բանը պատրուակ ընելով կը տիրէր։ Ամեն բանի համար ձեռք կը վերցնէր անոր վրայ, և անգամ մը որ սկսէր ալ չէր դադրեր, իր ատելութեան ճչմարիտ պատճառներն երեսին թքնելով այն ատեն։ Ամէն մէկ ապտակի, ամեն մէկ կռուփի, կը պօռար, «Բեռլ՛ անկուտի, քեզի՛ մուրացկան, քեզի՛ անվարտ, աղէկ խալթ կերայ սա աւազակ հօրդ խանութը ուռ կոխեցի։»

Հիմայ, խեղճ կինը յարատև սարսափի մը մէջ կ'ապրէր, հոգւով ու մարմնով տնընդհատ դողալով, թշնամանքի ու ծեծի ետի յիմարեցուցիչ սպառումի մը մէջ։

Եւ ասիկա տասը տարի տեւեց։ Այնչափ վախկոտ եղած էր որ ո և է մէկուն հետ խօսած ատեն գոյնը կը նետէր, եւ ալ ուրիշ բանի չէր խորհեր բայց եթէ կարուածներուն որք իրեն կը սպառնային, և թէ չորցած ձուկի մը աւելի նիհարցեր, դեղեր ու կոնծեր էր։

Բ

Գիշեր մը մարդը ծովն էր, երբ արթնցաւ յանկարծ այն վայրի գազանի խանչիւնէն զոր հովը կը մղէ երբ արձակուած չան մը պէս կը սուրայ։ Ելաւ անկողնոյն մէջ նստաւ, յուզուած. յետոյ, այլ եւս բան մը չլսելով, նորէն պառկեցաւ. բայց, գրեթէ անմիջապէս վերջը, ծխելոցին մէջ մռնչիւն մը լսուեցաւ որ տունը դողդողեց, և այդ ձայնն ամբողջ երկինքին մէջ տարածուեցաւ, որպէս թէ կատաղի անասուններու երամակ մը միջոցին մէջէն անցնէր փչելով ու բառաչելով։

Այն ատեն ելաւ նաւահանգիստը վազեց։ Ուրիշ կիներ ալ ուզգային ամեն կողմէ ձեռքերնին լապտերներ բռնած։ Մարդիկ կը վազէին, ու ամէնքն ալ կը դիտէին գիշերին մէջ, ծովուն վրայ, կոհակներուն կատաղ սպիտակավառող փրփուրները։

Փաթրիկը տանէնիդ ժամ տեւեց։ Տանմէկ նաւաստիներ շղարշան, և Բաթէն ալ անոնցմէ էր։

Տէրէի կողմը, գտան իր նաւակին, ծէռ Ադէլին բեկորները։ Սէն-Վալերիի մօտերը ծովէն հանեցին այդ նաւաստիներուն դիակները, բայց իրենը չգտան։ Որովհետեւ նաւակը ըլլալով ճեղքուած էր, կինը երկար ատեն սարսափով սպասեց անոր վերադարձին։ Կրնար ըլլար որ շոգենաւ մը անոր մօտեցած, զայն հետ առած և հեռու տեղ մը տարած ըլլար։

Յետոյ կամաց կամաց վարժուեցաւ մը-տածելու թէ այրի էր այլ եւս, միշտ սարսռալով երբ դրացուհի մը, ազքատ մը կամ փերեզակ մը յանկարծակի իր տունը մտնէր։

Արդ, մարդուն անհետանալէն չորս տարի՝ չափ յետոյ, օր մը Հրեայներու փողոցէն անցած ատեն, կանգ առաւ ծեր նաւապետի մը տան առջեւ, որ նոր մեռած էր և որուն կահ կարասիքը կը վաճառէին։

Ճիշդ այս միջոցին, թութակ մը աճուրդի կը հանէին, կապոյտ գլխով կանաչ թութակ մը, որ դժգոհ ու անհանգիստ նայուածքով մը չորս կողմը կը նայէր։

—Երե՞ք ֆրանք, կը պօռար ծախողը. թռչուն մը որ փաստաբանի պէս կը խօսի երեք ֆրա՞նք։

Մայր Բաթէնի բարեկամուհիներէն մին անոր թեւին զարկաւ։

—Սըւիկա ծախու առնելու ես դուն, ըսաւ, դուն հարուստ ես։ Քեզի ընկեր կ'ըլլայ։ Երսուն ֆրանքէն աւելի կ'արժէ այս թռչունը։ Ուզած ատենդ կրնաս նորէն քսան քսանհինգ ֆրանքի ծախել։

—Զա՞րս ֆրանք, տիկիններ, չո՞րս ֆրանք, կը կրկնէր մարդը։ Իրիկուան աղօթքները կ'երգէ և աւագերէցին պէս քարոզ կը խօսի։ Երեւո՞ղթ մըն է... հը-րա՞շք մը...։

Բաթէնի կինը յիսուն սանթիմ վրայ դրաւ, և պզտիկ վանդակի մը մէջ դնելով յանձնեցին իրեն կեռակուռց թռչունը զոր առաւ ապրաւ։

Յետոյ իր տունը տեղաւորեց զայն, և երբ երկաթաթել դուռը կը բանար թռչունին ջուր տալու համար, մատին վրայ ընդունեցաւ կտուցի հարուած մը որ իր մորթը կարեց և արիւն վազցուց։

—Ահ, չա՛ր է եղեր, ըսաւ։

Սակայն կանեփկատ եւ եգիպտացորեն տուաւ անոր, յետոյ թողուց որ փեռուբները ոլորկէ խորամանկ նայուածքով մը իր նոր տէրն ու տիրուհին դիտելով։

Լոյսը կը սկսէր ծագիլ, հեռեւալ օրն, երբ մայր Բաթէն լսեց, ամենայստակ կերպով, ձայն մը, ուժով, հնչուն, թաւալուն ձայն մը, Բաթէնին ձայնը, որ կը պօռար։

—Ջելլա՞ս, ի՞նչ կովի պէս պառկեր ես։

Սարսափն այնքան մեծ եղաւ որ գլուխը վերմակին տակ ծածկեց, որովհետեւ ժամանակաւ ամեն առաւօտ, աչքերը բացածին պէս ողորմածհոգին քիթին բերանին կ'ուռնար այդ վեց բառերը զորս այնչափ լաւ գիտէր։

Դողդողալով. կծիկ մը եղած, կռնակը դարձնելով հարուածներուն որոնց կ'ըսպասէր արդէն, երեսը անկողնին մէջ պահած, կը սրմնջէր։

—Տէ՛ր Աստուած, անիկա՞ է, Տէր Աստուա՞ծ, անիկա է... եկե՞ր է, Տէր Աստուած։

Վայրկեանները կ'անցնէին, ոչ մէկ ձայն կը վրդովէր սենեակին լռութիւնը։ Այն ատեն, սարսռալով, գլուխը դուրս հանեց անկողինէն, ապահով ըլլալով որ հոն էր անիկա՞, իրեն նայելով, ծեծելու պատրաստ։

Ուրիշ բան չտեսաւ բայց եթէ արեւի ճառագայթ մը որ ապակիէն կ'անցնէր ներս, եւ մոտծեց։

—Պահուրտած ըլլալու է։

Երկար ատեն սպասեց, յետոյ քիչ մը սիրտ առնելով խորհեցաւ։

—Կերեւայ որ ականջիս եկեր է այդ ձայնը, քանի որ երեւան չելլար կոր։

Նորէն կը դոցէր աչքերը. փախը քիչ մը անցած ըլլալով, երբ, պայթեցաւ, իր ժառիկը, կատաղի ձայնը, որուտագոչ ձայնը ծովամտնին որ կը պռոշտար։

—Շունչանորդի, շանդաւակ, պիտի ելլա՞ս, հիմայ գլուխդ...

Անկողնէն դուրս ցատկեց, հնազանդութենէն մղուած, կրաւորական հնազանդութեամբը ծեծի տակ սատկող կնկան մը, որ չորս տարի ետքը դեռ կը յիշէ, որ միշտ պիտի յիշէ, և որ պիտի հնազանդի միշտ այդ ձայնին։ Եւ բաւ։

—Եկայ, Բաթէն։ ի՞նչ կ'ուզես։

Բայց Բաթէն չպատասխանեց։

Այն ատեն, խելացնոր, չորս կողմը նայեցաւ, յետոյ ամեն տեղ փնտռեց, պահարաններուն, ծխելոցին մէջ, անկողնոյն տակ, առանց մէկը գտնելու, եւ հուսկ ապա ինքնաբերաբար ոտքի մը վրայ, անձկութենէն խղդուած, համոզուած ըլլալով որ Բաթէնի հոգին հոն էր, իրեն մօտ, անդիի աշխարհէն դարձած զինքը տանջելու համար։

Ցանկարծ, յիշեց որ առիքը կարելի էր մտնել դրսէն սանդուղով մը։ Հոն պահուրտած ըլլալու էր յանկարծ իր վրայ վազելու համար։ Վայրենիներ զինքն իրենց քով վար դրած ըլլալու էին և անոնց ձեռքէն փախչելով, աւելի չար քան երբէք, եկած ըլլալու էր։ Տարակուսիլ կարելի չէր, ձայնին հնչիւնը բաւ էր համոզելու համար։

Գլուխը ձեղունին դարձուցած, հարցուց։

—Հո՞ռ ես, Բաթէն։

Բաթէն չպատասխանեց։

Այն ատեն դուս ելաւ և ահռելի վախով մը որ սիրտը կը ցնցէր, սանդուղէն վեր ելաւ, լուսամուտը բացաւ նայեցաւ, բան մը չտեսաւ, Ներս մտաւ, փնտռեց և բան մը չգտաւ։

Ցարդի դէպի մը վրայ նստած, սկսաւ լալ, բայց, մինչդեռ կը հեծեծէր, սիրէ ու գերմարդկային սարսափով մը համակուած, լսեց, վարէն, իր սենեակէն, Բաթէնին ձայնը որ բաներ մը կը պատմէր։ Հիմայ բարկութիւնը քիչ մը իջած, աւելի հանդարտ կ'երեւէր, ու կ'ըսէր.

—Օգը աւրուա՞ծ է։—Հովը գէ՛շ։—Օգը աւրուա՞ծ։ — Ուտելիքս չիտա՞ս, շո՞ւնչանորդի։

Առաստաղին մէջէն պօռաց.

—Եկայ, Բաթէն. հիմայ ապուրդ կը բերեմ։ Մի բարկանար, եկայ։

Եւ վար իջաւ վազելով։

Մարդ չիկար տանը մէջ։

Նուազում զգաց, որպէս թէ մահը մօտեցած ըլլար իրեն, և պիտի վազէր դըրացիներն օգնութեան կանչելու, երբ ձայնը, չատ մօտէն, պօռաց.

—Ուտելիքդ չի տա՞ս, շունչանորդի։

Եւ Թութակը, վանդակին մէջէն, իրեն կը նայէր իր կլոր, խորամանկ և չար աչքով։

Ինքն ալ անոր նայեցաւ, խելացնոր, մրմնջելով.

—Վա՛յ, դո՞ւն ես եղեր։

Թութակը չարունակեց, գլուխը երերցընելով.

—Կեցիր, կեցիր, կեցի՛ր, հիմայ քեզի կը սորվեցնեմ ինծի սպասցնելդ։

Ի՞նչ անցաւ կնկանը հոգւոյն մէջ։ Զգաց, հասկցաւ որ անիկա՞ էր, մեռե՞լը, որ կը գառնար անդիի աշխարհէն, որ այդ թռչունին փետուրներուն մէջ պահուրտած էր զինքը նորէն չարչարելու համար, թէ նորէն պիտի սկսէր հայհոյել առաւօտուէ մինչեւ իրիկուն, ու խածնել զինքը, ու նախատական խօսքեր պօռալ դրացիներն ոտք հանելու և անոնց ծիծաղը շարժելու համար։ Այն ատեն վազեց, վանդակը բացաւ, բռնեց թռչունը որ, ինքզինքը պաշտպանելով, անոր մորթը կը փրցնէր կտուցովն ու մագիլներովը։ Բայց ամբողջ ուժովը երկու ձեռքով զայն բըռնած էր, և գետինը պառկելով, անոր վերայ ինկաւ գիւահարի կատաղութեամբ մը, ճզմեց զայն, միսի կոյտ մը, կանանչ, կակուղ պզտիկ բան մը ըրաւ զայն, որ ա՛լ չէր երերար, որ ա՛լ չէր խօսեր, և որ կը կախուէր. յետոյ, քուրչի մը մէջ փաթթելով զայն որպէս պատանքի մէջ, դուրս ելաւ, շապիկով, բոպիկ, քարափը գնաց զոր ծովը կը ծեծէր պզտիկ ալիքներով, և լաթը թօթուելով ջուրը նետեց այդ պզտիկ մեռած բանը որ կտոր մը խոտի կը նմանէր. ապա տուն դարձաւ, ծունկի վրայ ինկաւ դատարկ վանդակին առջեւ, և ինքն ալ իր ըրածէն զարհուրելի եղած, ներում խնդրեց Աստուծմէ, հեծկըլտալով, որպէս թէ զարհուրելի ոճիր մ'ը գործած ըլլար։ ԿԻՏ ՄՕԲԱՍԱՆ

Թարգմ. Ա. Զ.

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի պէս Ազգ. Նախակրթական վարժարանաց

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Սոյն նոր դասագիրքը որ վաւերացեալ է յ'Ուսումն. Խորհրդոյ և ընկալեալ մայրաքաղաքիս և գաւառաց գլխաւոր վարժարաններէն, իւր դիւրաւոյց մեթոդով ամփոփ պարունակութեամբ, հրահանգներով և աշխարհագրական մտաւոր ուղղութիւններով իւր տեսակին մէջ յանձնարարելի աշխատասիրութիւն մ'է։

Գինն է 4½ ղրուշ

Մեծաքանակ գնողաց գոհացուցիչ զեղչ

ԳՐԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՑ

ԲԻԻԶԱՆԴԵԱՆ

Պահնէ Գաբու Բօսթանանէի Դիմացի

ԱՆԿԻՒՆԸ Թիւ 4

—

Հայերէն և Թուրքերէն գասագրքեր.— Երուսաղէմ, Վիեննա, Վենետիկ և Տփղիս տպուած պատմական, գրական և կրօնական գրքեր.— Մեծ սրահ ամէն տեսակ գասագրերէն գասագրոց և աշխարհացուցի, յոյժ գեղեցիկ գմեռով.— Ցանձնարարութիւն կ'ընդունուի ամէն լեզուէ և ամէն երկրի գրոց և հանդէսներու համար, դիւրամատչելի պայմաններով և կը զբաղի ուղղակի Եւրոպայէն ուղղուած հասցէիմ.— Կեդրոնատեղի Լուսինեան իշխանի բոլոր երկաթբուծութանց.— Գրատան ստացած թերթերն՝ Լանսիւռ, Ռիվիւ անսիէլոբէտիք.— Ֆիկառօ միւզիք, և Ֆիկառօ սալոն, Լը մոնտ իլլիւստրէ, Բրոկ Բարիզիէն, Լէֆոլիտ իլլիւստրէ, [գպրոցականաց համար] զորս կը վաճառէ հատով և կ'ընդունի նաև բաժանորդ.— Ամէն զոց համար զոհացուցիչ զեղչ երբ գնմուռք մեծաքանակ են.— Տպագիր և վիմագիր բառդ վիզիդ ամէն լեզուով. բաւ բառքոն և չափաւոր գին.— Դարպեենկար և գեղեցիկ բառդեր, նուէրք և շնորհաւորութեանց համար.— Գպրոցական ամէն տեսակ պիտոյք.— Գծագրական պիտոյք, Ներկ, Ներկի տուփեր, կարկինի տուփեր.— Մելանի գրիչ.— Հաշուոյ եւ Գրքի տետրակք, Թղթեղէնք եւ պիտոյք վաճառատան ու գրասենեկի.—Բարիզեան զուարճալի սրամանկներ.— Պատի օրացոյցներ այլ եւ այլ.— Գրպանի օրացոյցներ, ոսկեզօծ, մետաքսեայ և բաւական, ապեալ Եռուսաղէմ, Պոլիս եւ Վենետիկ.— Նուէրի գրենք և օգտակար նիւթեր. Փարիզեան ապաստաք.— Վ Ճար

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

15

ԼՕՐԴ ՊՐԻԹԻՇ ԵՒ ՄԷՐՔԸՆԹԱՑԻ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 10,439 944

ՀԱՍՈՒՑԹ 1890 ՏԱՐԻՈՅ 2,488,197

ՆՈՐԹՀՐԸՆ ԷՅՈՒՐՔԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 3,975,500

ՀԱՍՈՒՑԹ 1890 ՏԱՐԻՈՅ 1,048,800

Ընկերութիւնս Պոլսոյ մէջ ունեցած Միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ հրդեհի դէմ ամէն կարգի վտանգաւոր ապահովագրութիւններ ի գործ կը դնեն չափաւոր գնով, և իրենց ցոյց տուած բարեփութեամբ մեծ գումարներ ապահովագրողաց կրնան վստահաբար զիրենք ներկայացնել նաև իրր ապացոյց իրենց հաստատութեան, միայն հրդեհի հրդեհն համար մինչեւ ցարդ տուած հատուցին 20,000,000 Անգլիական Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԻԹԱՅՄ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի, 500,000 — ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 110,000

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ շրջենաւուց և առագաստանաւուց մէջի ապրանքներն և դրամագրարներն խիստ օգտակար պայմանաւ։ Գնոց և այլոց վրայ տեղեկութիւն առնուլ ուզողք կը հրաւիրուին դիմել Ղալաթիա Մէհմէտ Աղի փաշա խան գլխաւոր գրասենեակներն, առ ԳԱՌՆԻԿ Ց. ՍԵՐՈԲԵԱՆ Գործակալ Կ. Պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԹԷՑԻ

Կ. ԵԱԶԸՐՈՒԼԵԱՆ ԵՒ Ց. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ ԸՆԿ.

Պահճէ—Գաբու, Հէլալ աէյ խանի դրան կից, Թիւ 10

Զմեռուան տարիս սոյն հանրածանօթ վաճառատան մէջ պատրաստ կը գտնուին Զինէ և Ճամպայէ ուղղակի հասած նոր տիպէ՝ գանազան տեսակ գերբնտիր եւ ապրելու ու անուշաբոյր ամէն ճաշակի յարմար։—Կազանդի նուէրներու համար-Թէյով լեցուն Ճաթոնական, Զինական եւ Հնդկական այլ և այլ մեծութեամբ եւ ձեւերով գեղակերտ եւ նկարազարդ տուփեր։—Ցանախորդաց գոհացում տալու համար բնաւ ջանք չը խնայուիր։—Ցանձնարարութիւնք կը կատարուին փութով և ճշդութեամբ։—Գիները որոշ եւ խիստ չափաւոր։—Զի՛ք սակարկութիւն։

ՔԱՈՒՉՈՒԷ ՍՈՒՃԱԿ

(ԼԱՍԹԻՔ)

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՆՈՐՔՀ ՊՐԻԹԻՇ ՐԻՊԼՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր յանախորդներու փափագաւանաց համաձայն, մեր այս տարուան քաուչուք մուճակները, որք իրենց վրայ իբրեւ նշան կրնան մը կը կրեն, խիստ ճաշակաւոր, նուոտ և հաստատուն շինուած են կոպտ թիւրով։

Պոլսոյ հրապարակին վրայ երկար ատենէ ի վեր ճանչցուած է թէ մեր քաուչուք մուճակները կը գերազանցեն քան տարիէ ի վեր գործածուած բոլոր մուճակները։

Մեր մուճակներու ներքին կողմը կրնան մը եւ արտաքին կողմն ալ առիւծի մը պատկերը գրոշմուած է իբրև նշան, կը վաճառուին ի Պոլիս Սուլթան Համամ աղբիւրի մօտ Սեպուէ ագա Տէմիրճեանի Թիւ 47 և 49 խանուրն և բոլոր քաուչուք մուճակ վաճառողներու քով, Կեդրոնատեղին է ի Պոլիս, Պահչէ Գաբու Թօճաման Օղլու խան, Շարքի կիտրոլի Թիւ 13 մէթերանոցը։

ԴԵՂ ԶԵՐՄԻ ԵՒ ՏԻՆԴԻՑ

Տարբեր Այրերի ջերմային հիւանդութեան, այդպէս որ անթաւան բաղդաւորութիւն մի է դուռ բուսոնդինաց, է դառնահամ և ազդու կաղդուրիչ ամէն տեսակ ֆիզիկական խանգարմանց, որ յառաջ կուգան ճաշճաշուռա վայրերու ջերմոտ կլիմայեն գոտ ու տպականաւոր օդերէն, որուն օգտակարութիւնն և ապաքինիչ ոյժդ յատկութիւնն երաշխաւորեալ է նորա անհամար արդեանցը ոյժդ գիտուբ համն։ Այս ֆիզիկական խանգարումներն յառաջ կուգան օդին մէջ լողացող թունաւոր անվէր վարիչի նիւթոց միջոցաւ, որք թոքերն անցնելով կը մտնեն արեան մէջ, կը խանգարեն լեարդն, և յառաջ կը բերեն տեսակ տեսակ ջերմեր և տենդեր, և ապեան թունաւորումն։ որոց սահմաններդ որուած է։ ջերմն և սարսուռ, թոքաբոլ ջերմ, պոլդերական ջերմն, ընդհանրական ջերմն մանգուլին տենդ և հրատապ տենդեր։

Թունաւորեալ օդերէ պատճառեալ հիւանդութիւնք կը պատահին այն տեղեր ուր մեծաքանակ ապականեալ և թունաւորեալ է ճահիճներէ կամ ճաշճաշուռա վայրերէ բուսեալ մանհանոտ նիւթերով, կամ լաց աղբանոցներէ և ականներու ծակոտիներէն ելած թունաւոր կազերով, զոր մարդիկ կը ծծեն շնչառութեամբ։

Այրերէ ջերմի ու տենդից դեղը կը ՀԱՆԷ այդ դուռնաւոր նիւթոց կամ կազերու ազդեցութիւնն և դուրս կը վանէ զայն մարմնոյն մէջէն, որպէս գործածութիւնն սուսգապէս անվնասդ և անդիատ է և օգուտն ստոյգ, միայն թէ տրուած հրահանգից համեմատ գործածուի։ կը Ծախուի Մինասեան և ընկերաց Ամերիկեան վաճառատան մէջ ի Ղալաթիա Կ. Պոլսոյ։ 29

MOS

ՇՈՒՏԵՆԱՒԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԷՐՊՈՒԼ Ի ՄԷԼԲՈՒՐՆԻ ՓՂՈՒ ԲՈՆՈՒ ՀԱՆԴԵՊ

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանոքուս	4200	Սֆինքս	3000
Ֆերրա	4000	Օսայրիս	3000
Օսմանլի	4000	Նէրթիս	3000
Նէսոդրիս	3250	Ռէրա	3000
Թիրա	3250	Լոգիս	800
Մակեստա	3250	Սվենա	800
Մարիսֆիս	3250	Սէտիլ	700

Դիմել առ Ժ. Վ. ՎԻԹՕԼ և ԸՆԿ. Ուիթոլ խան ՀԷՑՄՍ ՄՈՍ և ԸՆԿ.

14 — 31, Ճէյմս Սգրիգլիվրաս։

COMP RUSSE

DE NAVIGATION A VAPEUR ET DE COMMERCE

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈՒԵՆԱՒԱՑԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթուան երթեւեկութիւնք

Թ. 16,28 Օսէանի սուրհանդակ, ժամ 2ին յետ միջօրէի։

Դ. 17,29 Ամբոխդրիոյ ուղղակի սուրհանդակ, ժամ 5ին յետ միջօրէի. Պիրէոնի ճամբով

Դ. 18,30 Սեվաստոպոլի սուրհանդակ, առաւօտեան ժամ 10ին։

Դ. 18,30 Սուրհանդակ դեպի Փոքր Ասիոյ Նաւահանգիստները մինչև պարտաս, առաւօտեան ժամը 11ին։

Եշ. 1931 Օսէանի սուրհանդակ, ժամ 2ին յետ միջօրէի։

Ադ.—Տես. 17,29. երեքշաբթի օրը կ դարձեն դեպի Սուրիոյ նաւահանգիստները մեկնող ուղղակի Զմիւռնիոյ մէջ պիտի հանգիստին Թրիբոլի, Պեյրութ, Լաոնա, և Բոր-Սայիտ գացող շոգենաւն։ 10

ՇՈՒՏԵՆԱՒԱՆԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐՈՒԵԱՆ Ն. ԲԱ.ԲԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Մարսիլիայէ և Պարսադ ֆրէնք նամակատարդեր

Սամսոն, Տրապիզոն և Պաթում երթալիք յառաջիկայ չոգենաւն է Մարսիլիէ որ դեկտ. 23ին Մարսիլիայէն և դեկտ. 30ին կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ չոգենաւն է Աբդինը որ պիտի մեկնի դեկ. 29ին։

Բարիզ-Լիոն-Մարսիլիոյ երկաթուղեաց ուղեւորութիւնն ի միասին առնլով,

Ա. կարգ 250 ֆրանք

Բ. » 178 »

Ուղղութիւն և տրամ տոմսերու Նաւատոմսերի, ուղեւորութեան և այլ տեղեկութեանց համար

Դիմիսել առ գործակատարն ԹԻՄՈԹԷ ԲԸՊՈՒԼ Մուսէանի Սիթէ Ֆրանսէզ

5

ՅԱՆԷԼԱՑԻ ՀԻՒՍԱՐԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱԼԼԱՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Ի Մահմուտ փաշա Բիւրքի խան, Թիւ 26 եւ 15, եւ Պահճէ-Գաբու, Մաքսատան կարգ, Թիւ 44 Թօհաֆիէի վաճառատունը.

Թէ՛ մեծ և թէ՛ փոքր քանակութեամբ՝ արանց, կանանց և տղայոց համար՝ անխտան բրդէ, մանածէ, եւայլն, ուղղած թանձրութեամբ և ուղղած չափով յանձնարարութիւնք կ'ընդունուին ու պատրաստ կը ծախուին Փանէլա շապիկներ, վարտիքներ, միացուներ, եւայլն։ Մեր ապրանքները կը մրցին եւրոպականներուն հետ թէ՛ ամրութեամբ, թէ՛ դիմացկունութեամբ և թէ՛ իրենց նուրբ ճաշակով։ Ցանախորդք ամէն կերպիւ գոհ պիտի մնան։

ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԱՄԱՒԱՒԱՐ

ՀԱՆԴԵՐՁԵԼԻՆԱՑ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՄԱՑՆ ՍԻՐՊ-ԹԻՒՐԲԻՒՆ, ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ՖԻԱԹԷԼԻ ԿՈԼՏԷՆՊԵՐԿ

Առեւորական Ատան Նեղ։

Այս վաճառատուն կը յանձնարարուի հասարակութեան և ամեն մրցման կրնայ դիմադրել իր կերպասներուն ընտիր յատկութեամբը, պատրաստութեան տոկունութեամբը, ինչպէս նաև հանդերձին գեղեցիկ կտրուածքով։

ԳԱԼԵՌԻԱ ՄԱԳԵՐԱՆՈՑՑ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ

Թիւնէլի քով Թիւ 2, եւ Գարաքէօյի Կամուրջին գլուխը Թիւ 28

ՄԵԾԱՐԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՐԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԷ

Հռոտոս	Փիլիպէ	Քիոս	Տրիպոլիս (Սուրիական)
Քավալլա	Բոր-Սաիտ	Թարսուս	Եաֆա
Ռուսմուք	Սէլանիկ	Ատանա	Աքէա
Զմիւռնիա	Սամսոն	Պերուտ	Ալէքսանտրիա
Վատնա	Մերսին	Դամասկոս	Գահիրէ եւն. եւն.
Պուրկաս			

ԵՌԱՑԵԱԼ ԱՆԹԻԲԻՒՐԻՆ

ԼԸ ԲԷՏՐԻԷԼԻ

ԸՆԴԴԷՄ ԳԼԽԻ ՑԱՒԵՐՈՒ, ՇՈՎԷ ԲՈՒՆՈՒԵԼՈՒ ԳԵՐԱԶԱՆՑ ԴԱՐՄԱՆ ԷՆՖԼՈՒԷՆՑԱՑԻ ԵՒ ՏԱՆԿԻ

Ասիա Գառպոնիքը կը փարատէ գէղին գործածութեան յառաջ բերած խիթերն և սրտի խառնուքը։

ԼԸ ԷՏՐԻԷԼ, ԵՒ ԸՆԿ. Ի Բարիզ, եւ դեղատանց մէջ։

ԳԵՂԵՑԿ, ԵԱՇՈՒԹՆ և ԳԵՂ ՄԵԶԵՐՈՒ.

ՄԷՆԼԻՈՑ

ՄԵԼՈՅԵՐՈՒ ՍՊԻԿ ՀԱՏԻՒ ՆՈՐՈՂԻՉ

Իրապէս իրենց առջի թարմ գոյնին կը դարձուն ճերմկած կամ գունաթափ մազերը. Կը դադրեցունէ անոնց թափելը. Կը մաքրէ գլուխը, կը վերջացունէ թիւերը, ու մազերուն նոր կեանք, աճումն, փայլ ու գեղեցկութիւն կուտայ։

Կը վաճառուի երկու չափով մեծ շիշերու մէջ։

Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row). Նոյնպէս Խարիզ ու Նիու Եօրք։

Մեծաքանակ վաճառում Պոլիս Բ. և Հ. Քիւշիւքեան Եղբարց դեղարանը Եէնիճամ ի փողոց Թ. 18 և ի Ղալաթիա Եիլքսէք քալտրրըմ Իսմոն Բարուանայի քով։

Փոքրաքանակ վաճառում ի Պոլիս Բ. և Հ. Քիւշիւքեան Եղբարց դեղարանը՝ կամուրջի գլխաց Թիւ 17, և ի Բերա Մեծ փողոց Թիւ 433, Իզմիրլեան ասու չահուութեանց վաճառատունը։ 2218

ԴԱՐՈՒՍ ՄԵԾ ԳԻՒՏԸ

ԷԼԻՔՍԻՐ ԿՈՏԻՆՕ արագապէս կը թուժէ Երիկամանց, Լոնտոնի Ճուտի հիւանդութիւններու, Ինֆլուէնցան, Անարիւնները, ծիւրեալները, և այլն։ Կ'երիդասարդացնէ և կեանքը կ'երկարէ։ Իսկապէս վերանորոգիչ տարր մըն է։ արտասովոր զօրութեամբ և անհնարին առատութեամբ նոր արիւն մը կուտայ։ Ընտանեկան հիւթ մը չպարունակելով, ամեն տարիքի մէջ կրնայ գործածուիլ, առանց ոեւէ վտանգի։

Շիշը 20 Ֆրանք։ ի Փարիզ. Սէն Լազար փողոց, Թիւ 7, վարչութեան կեդրոնատեղին խնդրել Տ.Թ. Փիլ Լաֆֆոժի տեսարանը, պատկառոյ Փարիզի թժշկական Համալսարանէն։ այդ տեսարանը պիտի զրկուի ձրիապէս և առանց ճամբու ծախքի։

Ի Կ. Պոլիս կը վաճառուի Բանկոյթի Բրիոնեան դեղատունը։

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԶՈՒԼԱՐԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՍԷՔ ԵՂԲԱՐՑ, ՏԱՐՄՇԹՆ

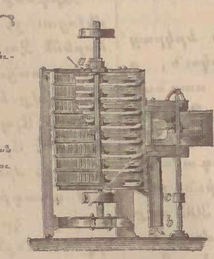

ՄԱՆՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՂԱՊԷՏԵՐՈՒՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Որ հասատուտին յորսն և հանգոյն նիւթոց տալու յատուկ լաստաքներ, Բրդին կերտելու գործիքներ. Գարշ փեթեկով և մաքրող սարքեր. Ակռայ մեքենայք

ՇՈՒՏՇԱՐԱ ՄԵՔԵՆԱՆՔ

Գլանով մը և բազադրեալ գրոսքեան համեմատ յոյժ նուազ ծախսելու երաշխաւորութեամբ։

Պիտանի մեքենաներ, տարբերակական երկաթուղիներ.

ՇՈՐՏԻՆ ՇՏԵՊԱՐԱՆՔ ԶԱՐԱՆՔ

ԳՈՐԾԱՆՈՒՄՐՆԵՐ

Քառ գերմանական կամ ամերիկեան գրոսքեան (Միլլէր).

ԱԶԱՐԻՍԱՐԱՆ ՁԵՆՆԱՂՄՈՒՆՔ

Երկանասակ կը հասատուտին Երկանասեւ փաղ համար երկաթեղէնք

Ագնուրանի մեքենայք

Շնոգեանեցին տարբեր պտղոց վերամբարձ մեքենայք

Բարձ մեքենայք

Շարժուն վերամարձակ, փոխադրել մեքենայք.

ԳՏՈՒՏԱԿԱԳԾԻՐ ԵՒ ԶՐԱՔԱՇԽԱԿԱՆ ԱՆՆԻՒՐ

Ջրաբաշխական վերամարձակ, լիցքալիական յարձիկ մեքենայք։

Աշխարհի ամեն երկրաց մէջ կը գործուին. ոսկեգիրք Արի, պայմաններն յոյժ գոհացուցիչ են վճարման ձեւք գիւրին։

Ընդհ. Ներկայացուցիչ Ժ. ՍԱՐԻՆԿՍՀԱԼԶ. Կ. Պոլիս, Կալաթա, Սելանիկ խան, 29.

ՇԻՐՔԻԹԻ ԽԱՅՐԻՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ 6

1891 ՆՈՅ. 20 ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 20

Վաղուանի Յ.Ը.Ոլ ջրերով։

2 15 Պէշիք Ա.Քնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.
2 15 Եէնիմ. Մէջ. Պէյլիւք. Թար. Եէնիք. Մէրկ. Ի. Հիսար Պէպէք Ա.Նավ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիքթաշ
2 15 Վանիք. Զէնկէլ. Պէյլեր. Գուզկ.
2 15 Պէյքոզ Բաշտպ. Զուտպ. Գանլճ. Ա. Հիսար Գանա. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ.
2 20 Պէյքոզ Բաշտպ. Եէնիք. Զէնկլյ. Զպգլը Գանլճ. Պէյաճ. Ի. Ա Հիսար Գանտիլ. Ա.Ոնավ. Զէնկլյ. Պէյլդ. Օրթաք. Գոգնճ. Իւսկիւտար Պէշիք. Գասպաշաշ
3 — Եէնիմ. Մէսար. Պէշլյ. Թարտպ. Եէնիք Իսթէն. Մէրկ. Ի. Հիսար Պէպէք Ա.Նավ Գուրչ. Օրթաք. Պէշիքթաշ
3 — Ի Ա.Գավ. Մէնարտպ Տէոյ. Թարտպ. Պէյքոզ Բաշտպ. Զուտպ. Գանլճա Ա Հիս. Գանտիլ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլեր. Գուզկ. Իւսկտ.
3 45 Եէնիմ. Մէպզ. Պէշիւք. Թարտպ. Եէնիք. Սթէնա. Մէրկ. Պայաճ. Ի. Հիսար. Պէպէք Ա.Նավ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիքթաշ
4 30 Եէնիմ. Մէզարտպ. Պէշիւք. Թարտպ. Եէնիք. Սթէնա Մէրկեան Պայաճ. Ի. Հիսար Պէպէք Ա.Նավ. Գուրչ. Օրթաք Պէշիքթաշ
4 35 Եէնիմ. Մէզարտպ. Պէշիւք. Թարտպ. Պէյքոզ Բաշտպ. Զուտպ. Գանլճ. Ա Հիսար Գանտիլ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլեր Գուզկ. Պէշիկթաշ
6 — Եէնիմ. Մէզարտ. Պէշիւք. Թարտպ. Եէնիք. Մէրկ. Պայաճ. Ի Հիսար Պէպէք Ա.Նավ. Գուրչ. Օրթաք. Պէշիք.
7 — Մէրկ. Ի. Ա. Հիսար Գանա. Ա.Նավ. Զէնկ. Պէյլպէր. Օրթաք. Գոգնճ. Պէշիք. Իւսկ.
7 — Եէնիմ Մէզարտպ. Պէշիւք. Թարտպ. Պէյդ. Բաշտպ. Եէնիք. Մէրկ. Գանլճ. Ի. Ա. Հիսար Գանտիլ. Ա.Նավ. Զէնկեր. Պէյլ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիք. Իւսկ.
7 45 Ա. Ի. Գավ. Եէնիմ. Մէզարտ. Պէշիւք. Թարտպ. Եէնիք. Մէրկեան Ի. Հիսար Պէպէք. Ա.Նավ. Օրթաք. Պէշիկ.
8 45 Մէզարտպ. Պէշիւքտէրէ Թարտպիա Պէյքոզ Բաշտպ. Զուտպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանա. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկ.
9 — Պէշիւքտ. Թարտպ. Եէնիք. Սթէնա Պայաճ. Ի. Հիսար. Ա.Նավուտաբէյ Օրթաք Պէշիկ.
10 — Եէնիմ. Մէսարտ. Պէշիւք. Թարտպ. Եէնիք. Մէրկ. Ի. Հիսար Պէպէք Ա.Նավ. Գուրչ. Օրթ. Պէշիք.

Կանանչէն դէպի ընդհանուր։

3 — Պէշիք. Օրթաք. Ա.Նավ. Պէպէք Ի. Հիսար Մէրկն. Եէնիք. Թարտպ. Պէյլ. Մեսարտ. Եէնիմ.
3 30 Իւսկ. Գուզկ. Պէյլեր. Զէնկ. Վանիք. Գանա. Ա. Հիսար Գանլճեան Զուտպ. Բաշտպտէնէ Պէյքոզ Թարտպ. Պէշլյ. Մեսպ. Եէնիմ.
3 40 Գուզկ. Իւսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլ Զէնկեր. Ա.Նավ. Գանա. Ա. Ա Ի. Հիսար Գանլճէ Մէրկ. Եէնիք. Բաշտպ. Պէյդ. Թարտպ. Պէշիւքտա. Մեսպտպ. Եէնիմ.
4 15 Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Ա.Նավ. Պէպէք Ի. Հիսար. Պայաճ. Սթէնեան Եէնիք. Թարտպ. Պէշիւքտ. Մեսպտպ. Եէնիմ.
5 15 Իւսկ. Պէշիք. Օրթ. Գուզ. Ա.Նավ. Պէպէք Ի. Հիսար Մէրկ. Եէնիք. Թարտպ. Պէշիւք. Մեսպ. Եէնիմ. Ի. Ա. Գավաք
5 20 Իւսկ. Պէշիք. Գոգնճ. Օրթաք. Պէյլեր Զէնկեր. Ա.Նավ. Գանա. Ա. Ի. Հիսարը Գանլճ. Զպգլ. Մեքենան
6 — Գասպաշ. Իւսկ. Պէշիք. Օրթաք Ա.Նավ. Պէպէք Ա. Ի. Հիսար Մէրկ. Եէնիք. Պէյգան Թարտպ. Պէշ. Մեսպտպ.
— Պէշիք. Իւսկ. Գուզկուանճ. Պէյլեր. Զէնկել. Ա.Նավ. Գանա. Ի. Հիսար Պայաճ Գանլճեան Եէնիք. Թարտպ. Պէշիւք.
8 30 Պէշիքթաշ Օրթ. Ա.Նավուտա. Պէպէք Ի. Հիսար Մէրկ. Եէնիք. Թարտպ. Պէպ. Մեսպ. Եէնիմ.
9 20 Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Ա.Նավ. Ի. Հիսար Պայաճ. Եէնիք. Պէյդոզ. Թարտպ. Պէշիւք. Մեսպտպ. Եէնիմ.
10 5 Գասպ. Գուզկ. Պէյլեր. Զէնկ. Վանիք. Գանա. Ա. Հիսար Գանլճէ. Զուտպտպէր Բաշտպ. Պէյդ. Թարտ. Մեսպ. Ի. Ա. Ա. Գավաք.
10 15 Պէշիք. Իւսկ. Գուզկ. Պէյլերպէր Զէնկեր. Գուրչ. Ա.Նավ. Գանա. Ա. Ի. Հիսար Գանլճ. Մէրկ. Եէնիք. Բաշտպ. Պէյդոզ.
10 20 Պէշիքթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.Նավ. Պէպէք Ի. Հիսար Պայաճ. Մէրկեան Սթէնեան Եէնիք. Թարտպ. Պէշլյ. Մեսպտպ. Եէնիմ.
11 10 Իւսկ. Գուզկ. Պէյլեր. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլճէա Զուտպ. Բաշտպ. Պէյդոզ.
11 20 Պէշիքթ. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.Նավ. Պէպէք Ի. Հիսար Մէրկ. Եէնիք. Թարտպ. Պէշլյ. Եէնիմ.
11 30 Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլեր. Զէնկ. Վանիք.
12 — Պէշիք. Օրթաք. Գուրչ. Ա.Նավ. Պէպէք.

Լ'ԻՒՆԻՕՆ L'UNION

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ

Հաստատեալ ի Փարիզ, իւր կեդրոնավայրն, Պանք փողոց, 15

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԾԻՒՂ

ՀԻՄՆԵԱԼ 1828ԻՆ

Դրամագլուխը	Ֆր. 10,000,000
Պահեստի դրամ	» 6,700,000
Դանձելի ապահովագին (Բոնմ)	» 63,770,000
1890ի հասոյթք	» 15,000,000
Հրդեհի վնասուց վճարուած	» 160,570,000

Պ. Պ.

Ա. Տ'ԷՅՇԹԱՆ, ո թոյն երեսփոխան, Նախկին վարիչ Ֆրանսական Պանքայի, Նախագահ Ֆրանսայի Հարաւային երկաթուղեաց ընկերութեան, ՆԱԽԱԳԱՀ

Ս. ՄԱԼԷ, Մալէ Եղբարց Դրամատունէն, Նախագահ «Բարի-Լիոն-Մէտիթերրանէ» երկաթուղեաց ընկերութեան, Նախագահ Օմ. Կայս. Պանքայի, ԴԵՊ-ՆԱԽԱԳԱՀ

ԻՒՆԻՕՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Թ. ՕՏԷՈՒ, Նախկին դրամատեր, Նախագահ Վիէյլ Մոնթանեի և Էբրնարքի ածխահանաց ընկերութեան։

Ս. ՀԻՒՐՍԷԼ, Նախագահ Մէլիւզինի Ծովային Ապահովագրական ընկերութեան։

ՀՐԴԵՀԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ — Պ. Պ. ՇԱՌԼԸ ՌՕՊԷՐ. Նախկին պետական խորհրդական, ՏՆՕՐԷՆ Պառոն Ժ. ՍԸՌՌԻԶ, Նախկին երկրական քննիչ, ԴԵՊ-ՏՆՕՐԷՆ

Պ. Պ.

Ս. ՃԷՅՄՍԸՆ, Հօթենկէր և Ընկ. դրամատեարց տունէն։

Ֆ. ՄԻՇՕ, Նախկին Նախագահ Սենի Առեւտրական Դատարանին, վարիչ Ֆրանսական Պանքայի, վարիչ Ֆրանսայի Հիւսիսային երկաթուղւոյն։

Հ. ՄԻՐԱՊՕ, Միրապո Բաքար, Բիւրարի և Ընկ. դրամատեարց տունէն։

Ա. ԹԻՒՐՆԷՅՍԸՆ, Լանտի երկաթուղեաց Ընկերութեան վարիչ։

Ա. ՎԷՐՆ, Վէրն և Ընկ. դրամատեարց տունէն, վարիչ Ֆրանսական պանքայի, տեսուչ Ֆրանսայի Հիւսիսային երկաթուղեաց ընկերութեան, վարիչ Օմ. պանքայի։

ԿԵՆԱՑ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ — Պ. Պ. ԱԼՊԷՐ ՖՈՒ, ՏՆՕՐԷՆ ԷՍԺԷՆ ԼԸ ՍԷՆ, Դեպ-ՏՆՕՐԷՆ

ԿԵՆԱՑ ԾԻՒՂ

ՀԻՄՆԵԱԼ 1829ԻՆ

Դրամագլուխը	Ֆր. 10,000,000
Պահեստի դրամ.	» 93,8
Կենաց համար վճարուած	» 59,000,000
Ապահովագրեալ գումարը	» 243,580,000

Ընկերութեան դրամատեարք ի Կ. Պոլիս. ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել առ Մասնաւոր Տնօրէնն Կ. Պոլսոյ, ՍԻՄՈՆ ՔԱՅՍԷՐԼԵԱՆ, Կալաթա, Մահմուտիէ փողոց, Քամանտո Պանգայի դիմաց, Երամեան խան, Թիւ 2